EESTI VABADUSE EEST

II

EESTI RAHVUSFOND 1946 – 1956

EESTI VABADUSE EEST
II

EESTI RAHVUSFOND 1946 – 1956

STOCKHOLM 1956

Koostanud
ARNOLD PEETS

Redigeerinud toimkond koosseisus
ELGA ELIASER, ENDEL KREPP ja VOLDEMAR PALM

Printed in Sweden

Arostryck - Uppsala - 1956

Võitlus jätkub...

Eesti Rahvusfondi 5-aastasele tegevusele pühendatud ülevaate-broshüüris „Eesti vabaduse eest" seisab lõpplausetes: Meie võitlus ei ole lõppenud. See jätkub niikaua, kuni meie kodumaa iseseisvus on taastatud. Ja nii selgitab ERF järgnevatelgi aastatel maailmale sitkelt ja järeljätmatult eesti rahva kustumatut õigust vabadusele ja kõneleb nende eest ja nende nimel, kes on suletud raudeesriide taha, kust nad ei saa tõsta oma häält ning kus neil tuleb taluda mitte ainult füüsilist orjust, vaid kus püütakse orjastada ja hävitada ka nende vaimu."

Asudes ERF-i 10-aastase tegevuse vaatlemisele, oleme õigustatud küsima, kas ERF on neid oma lubadusi järgneval viiel aastal täitnud ja võidelnud järeljätmatult eesti rahva eluõiguste eest, sest Eesti maa ja rahvas on endiselt suletud raudeesriide taha ja ägab võõra võimu ikkes. On ka küsitud, kas meie võitlus-ja selgitustööl on üldse mõtet ja kuipalju on see meid lähemale viinud meie lõppeesmärgile — Vabale Eestile? Ja milline osatähtsus siin on olnud ERF-il?

Neile küsimustele püüavadki alljärgnevad leheküljed vastuse anda. Ka pärast ERF-i 10-t töörohket tegevusaastat on meile selge karm tõelikkus: meie võitlus ei ole veel kaugeltki lõppenud, vaid kestab ja peab jätkuma kuni omariikluse taastamiseni. Seejuures ootab meid ees veelgi raskem töö, sest meie vaenlane on oma tegevustaktikat muutnud ja vaba maailm ei ole ikka veel lahti saanud oma nõrkusest liiga kergesti uskuda kommunistide pettemanöövreid, naeratusi ja isiku- (Stalini-) kultuse mahategemist...

Oma kümneaastase tegevuse kestel on ERF läbi elanud viljakaid ja vähemviljakaid perioode. Nii elas ta üle 1949/50. tegevusaastal raskusi ühenduses Uddevalla valimiste väärnähete selgitamisega. Kuid kõigile vaatamata ei ole ERF aga kunagi lasknud silmist oma otsest ülesannet ja kõikehaaravat sihti — selgitada maailmale Eestile tehtud ülekohut ja näidata, et eestlased vabas maailmas kui ka kodumaal ja vene orjalaagreis ei lepi iialgi praeguse õiguseta olukorraga ja võõra okupatsiooni hirmuvalitsusega Eestis, vaid nõuavad vankumatult Eesti riikliku iseseisvuse taastamist.

Oma tegevuse taktikas on ERF alati püüdnud end kohandada muutuvale rahvusvahelisele olukorrale, et ära kasutada oma töös kõiki võimalusi. Nii näeme ERF-i ka viimase viie aasta jooksul teostamas rida ulatuslikke rahvusvahelisi selgitusaktsioone, et lükata ümber N. Liidu poolt levitatud valesid meie maa ja rahva kohta ning hoida pidevalt päevakorral Eesti probleeme rahvusvahelisel foorumil ja maailma avalikus arvamises.

Samaaegselt on suurel määral süvenenud ja laienenud okupeeritud kodumaa olukorra jälgimine ning selle kohta informatsiooni vahendamine, eeskätt raadiosaadete toimetustele.

Et ERF-i töö selles ulatuses on võinud toimuda hoolimata pikaleveninud pagulaspõlvest ja üldisest loidumisest rahvusliku töö ja võitluse vastu, sõltub küll eeskätt sellest, et ERF-i põhiline ja laialdane liikmes- ja toetajaskond ei ole lasknud raugeda oma teoinnul ja erksal vabadustahel, vaid on püüdnud täita oma poliitilise põgeniku missiooni Eesti riigi ja rahva edaspidise saatuse kujundamisel ning vaba maailma silmade avamises kommmunismi agressiooni ees. Ja niikaua, kui leidub selliseid avara silmaringiga ja kohusetundelisi kaasmaalasi, kes ei unusta pääsemisel antud lubadusi oma rahva vastu, jätkub ka ERF-i tegevus tulevikus.

ERF-i sünd ja välisvõitluse idee

Eesti Rahvusfondi idee sai teoks 1946. a. peetud nõupidamistest meie maa ja rahva ning probleemide tutvustamiseks välismaal, nagu seisab ERF-i esimese aastakoosoleku aruandes. 13. juunil 1946 toimunud suuremal nõupidamisel valiti juba esialgne korraldav toimkond kogu aktsiooni ettevalmistamiseks. Sellesse toimkonda kuulusid min. A. Rei, min. A. Varma, min. H. Laretei, prof. H. Perlitz, toimetajad O. Mänd, E. V. Saks, I. Rebane ja A. Horm, prof. N. Kaasik, prof E. Blumfeldt, dr. med. G. Martinoff, mag. R. Kiviranna, mag H. Rajamaa ja adv. J. Tiitso Organiseerivad ettevalmistustööd kestid suve läbi kuni 23. augustil astus kokku Eesti Rahvusfondi asutav nõukogu, mis võttis vastu ERF-i esialgse statuudi, määras kindlaks aktsiooni ja tegevuse alused ning valis vastvad organid, mis töötasid kuni esimese Üldkogu kokkutulekuni 18. mail 1947. Neist on olnud pikemalt juttu esimeses 5-a. broshüüris.

On põhjust küsida, mis oli selleks tõukejõuks, mis tiivustas ja sundis eesti põgenikke vabas maailmas aktiivselt haarama vaimset relva võitluseks kodumaa taasvabastamiseks? See oli Eesti Vabariigi kodaniku kohustus ja pääsemisel südames antud pühalik tõotus teha kõik oma riigi kasuks ja nende rahvaliikmete heaks, kes pidid jääma julma kommunistliku võimu alla. Sellele lisandus veel teadmine, et maailm ei ole kuigi hästi informeeritud sündmustest, vägivallategudest ja suurest ülekohtust Baltikumis, samuti aga ka veendumus, et maailma avalik arvamine on suurelt osalt selleks jõuks, mis aitab määrata lõppeks ka eesti rahva saatuse.

Neist põhimõtetest ja nendest suurtest sihtidest lähtudes kujuneski välja ja sai kiiresti elavaks meie välisvõitluse idee. See arenes neil sünniaastail sedavõrd jõuliseks ja haaravaks, et see on kandnud seda võitlust kogu ERF-i kümne tegevusaasta jooksul ja sütitab veel praegugi meie inimesi ning elab edasi ka kõigis teistes meie võitlusorganisatsioonides. Esimestel aastatel oli ERF ka ainulaadseks organisatsiooniks teiste pagulasrahvastegi osas, sest alles aastaid hiljem rajasid ka lätlased oma rahvusfondi ja mõni teinegi raud-

eesriidetagune rahvas võttis eeskuju meie vabadusfondi struktuurist ja töökorraldusist, aga ka ideedest ja töökogemusist.

On oluline märkida, et ERF-i edu pandiks on olnud ja on ikka need põhimõtted, mis juba tema asutamisel üles seati ja mis on tänaseni püsima jäänud, s. o. et iga vaba eestlase pühim kohus on jõudumööda kaasa aidata eesti rahva õiguste uuesti jalulesaadmiseks ja omariikluse taastamiseks. Teiseks. ERF-is on võimalus kõigil kaasmaalastel kaasatöötamiseks, sest ta on olnud, on ja jääb sõltumatuks sisepoliitilistest gruppidest ja ringkondadest, olles kantud ainuüksi meie välispoliitilise ja välispropagandalise töö huvidest ja eesmärkidest.

ERF-i struktuurist ja organisatsioonilisest koosseisust ei ole vajadust siinkohal enam rääkida, kuna sellest on antud tõhus ülevaade eelmises brosüüris ning see on ka tuttav igale vabale eestlasele, kes vähegi on tegelenud meie välisvõitluse, resp. välispropaganda küsimustega. Küll aga tuleks märkida, et ERF- Rootsis on ainukesena sellisena püsima jäänud, sest ERF Saksamaal on oma tegevuse lõpetanud ja ERF-ist Inglismaal on saanud Inglismaa Eestlaste Ühingu ERF-i sektsioon. Seevastu on niiüd asutatud Kanadas ERF-i eeskujul ja põhimõtetel Vabadusfond, mille ülesandeks on peamiselt finantseerida Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu tegevust, ning Austraalias Eesti Rahvuslik Kapital, mis teenib eesmärke finantseerida Austraalia eestlaskonna rahvuslikke üritusi ja välisvõitlust Austraalia Eesti Seltside Liidu kaudu. Rahvusliku Kapitali summadest on A. Eesti Seltside Liit toetanud aga tunnustusväärselt ka ERF-i tegevust selgituskirjanduse väljaandmisel. Selle väljaandmisel ja levitamisel on jäänud ERF ainukeseks eesti organisatsiooniks, mille olemasolu omab seetõttu suurt tähtsust ja seepärast on ka nende isikute poolt, kes teotsevad välisvõitluse ja välispoliitika küsimustega, rõhutatud, et „nad ei oskaks meie välisvõitlust ette kujutada ilma ERF-i tõhusa kaasabita."

ERF-i tegevuse põhialused ja välispropaganda taktika

ERF-i põhikirja §1-s on määratud tema sihid ja ülesanded ning need on: „Levitada teadmisi Eesti maa, rahva ja kultuuri üle, informeerida maailma avalikku arvamust eestluse probleemidest ning arendada vajalikku tegevust eestluse säilitamiseks." Nendes lühikestes lausetes on kokku võetud kogu meie välisvõtluse sisu ja tuum — kuigi pisut varjatud ja tagasihoidlikul kujul, sest ERF-i asutamise ajal ei olnud aeg veel küps siinse maa pinnal rääkida aktiivsest kommunismivastasest tegevusest ja võitlusest — ning need on sedavõrd kõikehaaravad, et võime siin küll täie õigusega rääkida kogu meie poliitilise pagulaskonna tööprogrammist Eesti omariikluse taastamiseks, sest sellesse tegevusraami mahub igasugune rahvuslik tegevus ja endateostus,

mis ühel või teisel viisil on suunatud kodumaa vabastamiseks. See on sedavõrd lai tööprogramm ja tegevusväli, et sel alal kaasatöötamise võimalus on kõikidel meie pagulasringkondadel. See on aga ühtlasi ka selline tegevussiht, mille saavutamiseks kaasa töötama on kohustatud kõik vabadusse pääsenud kaasmaalased.

Nende põhimõtete teostamisel on ERF algusest peale siiski pearõhu asetanud välispropagandale, oma maa ja rahva eest võitlemisele, kuna eestluse säilitamise ülesannetega on saadud vähem tegeleda, kuigi ERF on püünud oma rahvusliku tegevusega koondada ka noori jätkuvale tööle Eesti iseseisvuse eest võitlemises. ERF-i on kandnud see teadmine, et mida suuremaid edusamme saavutame oma välisvõitluse töös, seda kergem on meil säilitada oma rahvakildu ja hoida alal eestlust võõrsil, tema meelt, keelt ja vaimu.

Välispropagandalises ja välispoliitises töös on ERF-i algusest peale juhtinud põhimõte, mis vastab n. ü. moodsa ajastu massipsühholoogiale, s. o. iga rahva omahuvile ja iga üksiku reaalhuvile. Teiste sõnadega — kasutatakse kaudset meetodi ja mitte otsest. See tähendab seda, et meie välispropaganda on lähtunud kogu aeg seisukohast, et kommunism, resp. N. Liit ei ole taganenud oma maailmarevolutsiooni taotlusist ja agressiivsest vallutamispoliitikast, ta aeg-ajalt muudab vaid oma propagandavõtteid ja taktikat, et vallutada kergemini ja kiiremini vaba maailma. Seepärast on ERF ka alati pidanud oma põhiliseks ülesandeks selgitada kommunismi tõelist palet ja tegelikke taotlusi, rakendades selle töö võtteid vastavalt ajamuudatustele ja taktikalistele vajadustele. Sealjuures on ERF-i tevevuse suund ja siht olnud ikka selge ja muutmatu — selgitada maaimale Eesti probleeme ja temale tehtud ülekohut, kuid sidudes seda üldise kommunismi ohu paljastmisega ja N. Liidu agressioonivõtete selgitamisega. Ja see suund ja siht on ka sellisena kõige õigem, sest kui meie ainult Eesti küsimusi ja tema kallal sooritatud rahvusvahelist kuritegu selgitaksime, oleksime väike tegur, mis ei suudaks maailma avalikkust üksinda palju huvitada. Nii on olnud ja on meie ülesanne näidata, et Eesti ja teiste Balti riikide saatus on lahutamatult seotult vaba lääne omaga ja et kui Eestit ja teisi Ida-Euroopa rahvaid ei vabastata, siis vallutab Kreml varem või hiljem ka veel praegu vabad rahvad. Seega on see vabade rahvaste veenmine nende oma tuleviku ähvardava ohuga, kui nad kommunismi taotlusi, naeratusi ja agressioonimanöövreid õieti ei taipa ega vallutamispüüetele kindlalt vastu ei astu.

Oma tegevussihtide saavutamiseks on ERF kasutanud mimesuguseid vahendeid, nii otseseid kui kaudseid. Peale selgitavate broshüüride on antud veel välja ajakirja „East and West", on toetatud kongressidest osavõtte, esitatud memorandumeid, apelle, ülevaateid ja kokkuvõtteid kodumaa olukorrast, lugejakirju, tänu- ja tunnustuskirju ning kasutatud ka muid taotlusi.

Nende võitlusvahendite kaudu on just Eesti ja Baltikumi probleemid kandunud maailma avalikkuse ette seoses üldise kommunismivastase võitlusega ja rahvusvahelise kommunismi õõnestustöö selgitamisega. Nende probleemide sidumine kommunismi agressiooniga ja ko-eksistentsi pettemanöövritega on andnud meie küsimustele laialdasema kandepinna ja aidanud neid viia maailma avalikkuse ette ja seda peamiselt ajakirjanduse ja raadio kaudu. On ju tänapäeval vastuvaidlematult selge, et avalikku arvamist kujundatakse ja suunatakse ikka ajakirjanduse (pressiagentuurid jne.) ja poliitikategelaste kaudu. Tavaline kodanik võtab asja nii, nagu see temale esitatakse. Peale pressiagentuuride ja ajalehtede toimetuste ning raadioringhäälingute on ERF-i materjalidega varustatud ka mõjuvõimsaid organisatsioone: poliitilisi keskusi, USA ja Inglise ametiühinguid, rahvusvahelisi põllumeesteliitusid, ülemaailmseid naisorganitsatsioone, rahvusvahelisi õpetajateliite ning palju teisi poliitilisi organisatsioone ja asutusi. Samuti on saanud neid materjale valitsused ja parlamendid ning nende liikmed, eriti aga USA senaatorid.

Ei ole liialdus ütelda, et seni suurem osa allikmaterjalidest Eesti kohta seoses kommunismivastase võitlusega pärineb ERF-i broshüüridest, Newsletterist, ülevaadetest ja kokkuvõtetest inglise j. t. keeltes. Siin on ka õige koht kohe märkida, et vaba maailm ei lepi nüüd enam üldiste ja ebamääraste andmetega raudeesriide tagant, vaid nõuab detailset materjali ja fakte. Neid andmeid vajame aga ka ise kodumaa olukorra reaalseks hindamiseks.

Allpool vaatlemegi juba lähemalt ERF-i viimase 5 aasta töötulemusi ja nende taustal ka üldse ERF-i 10-aastase töö vilja.

Informatsiooni hankimine kodumaa olukorrast ja selle vahendamine

ERF-i tegevuskavas ühe olulisema punktina on olnud alati, eriti aga viimastel aastatel, Eestit ja tema praegust olukorda käsileva materjali ja informatsiooni hankimine, selle läbitöötamine ja vahendamine. Okupeeritud Eesti ja üldse raudeesriidetagustc maade sisemist olukorda valgustavat informatsiooni läheb tarvis igal sammul ja igal rindel meie välisvõitluse töös. Peale broshüüride koostamise on neid informatsioone kasutatud ja nende põhjal ettekandeid ja ülevaateid koostatud mitmesugusteks rahvusvahelisteks kongressideks ja konverentsideks. Ja nagu nendest osavõtjad kinnitavad, tuntakse selliste materjalide vastu alati elavat huvi ja selle tagajärjel on eesti delegaatidel tulnud anda veel täiendavaid seletusi olukorrast raudeesriide taga. Nende materjalidega on ERF nüüd juba rida aastaid varustanud ka „Ameerika Hääle" eesti saadete toimetusi Münchenis ja Washingtonis ning „Eesti Vabaduse Hääle" toimetust Madridis, samuti ka Vaba Eesti Komiteed ja tema kaudu Vaba Euroopa pressiteenistust. Neid informatsioone saab aga ka USA Kongressi Raamatukogu ja, nagu meist igaüks veenduda võib, hõlmavad peaaegu kogu allikmaterjali Eesti kohta „East European Accessions List'is" just ERF-i raadioinformatsioonid, mis tõlgete kaudu on leidnud kasutamist USA kongressi liikmete ja kommunismi probleeme uurijate poolt.

Kodumaa olukorra valgustamiseks oleks väga oluline ja meie probleemide tutvustamise seisukohalt ka tähtis, kui ainelised võimalused lubaksid, koostada iga kuu või veerandaasta viisi ülevaateid tähtsamatelt elualadelt. Seni on pidanud nii sagedased ülevaated majanduslikel põhjusil ära jääma.

Viimaste aastate töötulemustest tuleb siin esile tõsta 1955. a. aprillis Erika Viirsalu sulest ilmunud inglise- ja eestikeelset broshüüri „Naine ja noorsugu okupeeritud Eestis," mis on põhjalikum uurimus selles olulises sektoris. Teos on leidnud head tähelepanu ja rohket refereerimist USA, Hispaania, Rootsi j. t. maade ajakirjanduses, aidates seega kaasa meie kodumaa olukorra valgustamiseks.

Kuna pagulastel vabaduses on muutumas järjest ähmasemaks tõeline olukord okupeeritud kodumaal, siis otsustati välja anda selle kohta eestikeelne teos „Okupeeritud Eesti", mille käsikirja koostas Al. Kaelas ja mis ilmus 1956. a. juunis. See annab tõhusa ülevaate hulgaliste andmete, faktide ja otsese allikmaterjali põhjal praegusest elust-olust Eestis ning osutub heaks teatmeteoseks kõigile kaasmaalastele meie praeguses välisvõitluse töös.

Selle peatükki all märgitagu ka ERF-i poolt USA Saadikutekoja Kersteni komisjonile koostatud ülevaadete-kogu praegust olukorrast Eestis üheksalt tähtsamalt alalt, kusjuures on tõmmatud ka paralleeljooni iseisvusaegse eluga ja olukorraga esimese N. Liidu okupatsiooni ajast. Kuid selle juurde tuleme allpool veel üksikasjalikumalt tagasi.

Teostatud suuremad rahvusvahelised aktsioonid

ERF-i asutamine ja tema esimene finantseerimisaktsioon 1946. a. augustis langes kokku ühe vabade eestlaste suurema ja esimese välisaktsiooniga — viie erimärgukirja esitamisega Pariisi rahukonverentsile, mis toimus 2. juulist 15. oktoobrini 1946 ja kuhu olid viidud ka okupeeritud Balti riikide „välisministrid" ilme tagamõttega, et nii saavutada lääneliitlaselt Balti riikide annekteerimise tunnustamist.

Need memorandumid: 1) Estonia's Independence Must Be Restored (Eesti iseseisvus tuleb taastada), 2. Lawful Order Non-Existent in Estonia (Eestis ei ole seaduslikku korda), 3) Rightless State of Workers in Sovietized Estonia (Tööliste õiguseta olukord sovjetiseeritud Eestis), 4) Sovietized Estonian Culture (Sovjetiseeritud eesti kultuur) ja 5) Fate of Estonian Church (Eesti kiriku saatus) on ilmunud ERF-i väljaandel pealkirja all: „We Demand Freedom for Estonia" (Meie nõuame vabadust Eestile). See aktsioon aitas kaasa, et N. Liit ei saavutanud oma eesmärki, sest lääneliitlased keeldusid ka Pariisis tunnustamast Balti riikide annekteerimist. Ühtlasi oli see aktsiooniks esmakordselt suuremaal määral valgustada Balti

riikide kallal teostatud ülekohut ja selgitada õiguseta olukorda Baliti riikides pärast nende vägivaldset okupeerimist.

See ohtlik aeg, mil N. Liidu ja lääneliitlaste vahel valitses veel sõprus ja mil Moskva pani kõik mängu, et saavutada Balti riikide annekteerimise tunnustamist, näitas ja kinnitas ühtlasi balti rahvastele, et nad peavad alati ja kõikjal valvel olema ning oma õiguste eest aktiivselt välja astuma, kui tahetakse edu saavutada ja vältida ebameeldivaid üllatusi. Võib kohe ütelda, et Eesti Rahvusfond on seda silmas pidanud ja alati valvel olnud, mida kinnitavad rohked võitlusaktsioonid. Jätkame nende loetelu.

1950. a., kui UNO (Liitunud Rahvaste Organisatsiooni) täiskogus tulid arutusele inimõiguste ja nende rikkumiste küsimused, saadeti ERF-i poolt kõigile UNO liikmesriikide delegatsioonidele selleks puhuks Aleks. Kaelase poolt koostatud ja ERF-i poolt väljaantud broshüür „Human Rights and Genocide in the Baltic States" (Inimõigused ja rahvamõrv Balti riikides). Selles broshüüris näidatakse väga selgelt, et kommunistlik süsteem ja nõukogude kord on täielikus vastuolus inimõiguste deklaratsiooni põhimõtetega, kuigi ka N. Liit ise oli deklaratsiooni vastuvõtjate hulgas. Ühtlasi näidatakse tähtsamate inimõiguste deklaratsiooni paragrahvide viisi, kuidas N. Liit on neid jämedalt rikkunud ja teostab pidevalt rahvamõrva, eriti okupeeritud Balti riikides

Seda suurt tähelepanu äratanud broshüüri saadeti ka kõigile USA Kongressi liikmetele, Inglise, Prantsuse, Itaalia, Rootsi, Norra j. t. riikide parlamentide liikmetele ja valitsustele. Selle aktsiooniga aitas ERF tunduvalt kaasa N. Liidu poolt teostatud inimõiguste rikkumise ja terrori selgitamiseks rahvusvahelisel foorumil, mis nüüd, nagu teada, on hukkamõistmist leidnud UNO orjatöökomisjoni poolt vastavate ametlike aruannetega. Olgu juurde lisatud, et ka 1953. a. UNO-s orjatöö ja inimõiguste küsimuste arutamisel on ERF koos teiste keskorganisatsioonidega saatnud memorandumi kõigile UNO delegatsioonidele, milles juhitakse UNO liikmesriikide valitsuste ja UNO täiskogu liikmete tähelepanu nendele tõsistele faktidele ja uurimustulemustele, mis avaldatud UNO poolt loodud orjatöö komisjoni ametlikus aruandes, ja palutakse, et: 1) UNO mõistaks hukka orjatöö kasutamise ühe oma liikmesriigi — N. Liidu — poolt, 2) UNO võtaks kasutamisele kõik Inimõiguste statuudis ettenähtud kohustuslikud vahendid orjatöö süsteemi lõpetamiseks N. Liidus ja 3) Ad hoc komitee muudetaks alaliseks organiks või loodaks alaline komitee, kes pidevalt jälgiks orjatöö eksisteerimist N. Liidus ja okupeeritud aladel kuni selle süsteemi täieliku lõpetamiseni.

Uus komisjon 1956. a. konstateeribki, et sunnitöölaagrite olukorras on teatud paranemist märgata, kuid komnsjon leiab, et orjatöö tuleb igal juhul täielikult lõpetada.

1952. a. detsembris, kui N. Liidu välisminster A. Võshinski UNO juriidilises komisjonis tuli välja valedega, et Balti riigid on vabatahtlikult ühinenud N. Liiduga ja et nad nüüd elavad majanduslikult ja kultuuriliselt õitsvat elu N. Liidu vennalikus rüpes, reageeris ERF koheselt nendele valedele ja saatis välja kõigile UNO liikmesriikide delegatsioonidele pro-

testmärgukirjad ühes faktiliste materjalidega ja selgitavate dokumentidega, mis sisildasid: 1) ülevaate sellest, kuidas lavastati „Balti valimised" ja „liitumine" N. Liiduga, 2) ülevaate Eesti okupeerimise käigust, 3) ülevaate küüditamistest, 4) A. Rei poolt koostatud dokumentidekogu „Nazi-Soviet Conspiracy on The Baltic States" j. m. ning milledega lükati ümber esitatud valed. Seda ERF-i märgukirja refereeriti pikemalt „Ameerika Hääle" saadetes NewYorgis ja Münchenis.

Järgnevalt tuleb esile tõsta vaba eestlaskonna kaht suuremat ühisüritust — Eesti vabadusnõude apelli ERF-i algatusel ja teostamisel ning USA Saadikutekoja Balti uurimiskomisjonile, rep. Kersteni komisjonile kirjalike tunnistuste hankimist ja komisjoni tööle kaasaaitamist.

Eesti vabadusnõude apell viidi lõpule 1954. a. aprillis ja selle orginaaltekst saadeti Kersteni komisjonile, olles seal n. ü. masstunnistuseks N. Liidu kuritegudest ja massnõudeks Eesti riigi iseseisvuse taastamiseks. Apellile anti üle kogu maailma ca 5500 üksikisiku allkirja ja enam kui 175 organisatsiooni juhatuste poolt 1000 allkirja, väljendades seega kogu vaba eestlaskonna nõuet ja tahet omariikluse taasamiseks. Trükitud apelli tekst saadeti kõigile UNO liikmesriikide delegatsioonidele ja suurriikide riigipeadele, paavstile, UNO peasekretärile, samuti ka ajalehtedele, pressiagentuuridele ja raadiole.

Apellis rõhutatakse: „Meil on tõsine kartus, et see silmakirjalik, „rahupropaganda", leides mõnel pool uskumist, võib tundavalt vähendada läänemaailma vastupanutahet ja- jõudu võitluses kommunismi hävitavate ideede vastu, aidata kaasa Nõukogude Liidu sisemisele konsolideerimisele ja ahvatleda Nõukogu Liitu uutele agressiooniaktidele, pikendades ja süvendades ühtlasi ka Nõukogu Liidu poolt allaheidetud rahvaste kannatusi.

Allakirjutanud tuhanded eesti poliitilised põgenikud ja vabade eestlaste organisatsioonid kõikidelt mandritelt,

olles täiesti teadlikud, et rahu on kõige tugevamaks garantiiks väikerahvaste iseseisvusele ja julgeolekule,

tundes tõsist muret, et kommunistliku maailma sisemine konsolideerimine ja laienemine allaheidetud rahvaste arvel võib saada saatuslikuks eeskätt väikeriikidele, kuid üldisele maailmarahule ja läänemaailma julgeolekule,

olles ühtlasi veendunud, et maailmarahu ja poliitilist stabiliteeti ei saa luua ega säilitada, kui sajad miljonid inimesed jäävad orjastatuks totalitaarse, maailmavallutamist toatleva diktaatorliku võimu poolt,

tuginedes neile õilsatele põhimõtetele, mida maailma rahvad on tõotanud ellu viia, andes oma allkirja Atlandi Deklaratsiooni, Charter of United Nations'i ja Universal Declaration of Human Rights aktidele,

pöörduvad oma orjuses vaevlevate kaasmaalaste nimel vabade rahvaste ja nende valitsuste poole apelliga, et need kõigi oma moraalsete ja füüsiliste jõuressurssidega aitaksid kaasa Nõukogude Liidu poolt orjastatud rahvaste kiiremale päästmisele ja vabastamisele.

„Meie teeme seda kindlas veendumuses, et ainult vabade ja iseseisvate rahvaste ühine pere on suuteline looma aluseid kestvamaks rahuks maailmas ja kindlustama inimkonnale julgeoleku.

Selles veendumuses ja täites oma kohust Eestisse jäänud kannatavate kaasmaalaste vastu, tahavad ka allakirjutanud jätkata võitlust eesti rahva ja vabaduse ja Eesti riigi iseseisvuse eest kuni järgmised nende õigustatud ja õiglased nõudmised on täitunud:

1. kõik Nõukogude väed, politseiüksused ja administratiivisikud ja asutused on Eestist lahkunud,

2. kõik veel elus olevad Eesti kodanikud on toodud Nõukogude Liidust tagasi Eestisse,

3. vabade ja demokraatlike valimistega jälle on korda seatud Eesti Vabariigi oma iseseisev riiklik aparaat."

Apellile vastasid UNO Inimõiguste osakond, USA UNO delegatsioon, president Eisenhoweri ülesandel Ameerika Suursaatkond Stockholmis, Briti Suursaatkond Stockholmis, paavsti esindaja, Brasiilia, Colombia, Burma ja Lõuna-Aafrika delegatsioonid UNO-s, samuti Itaalia esindus UNO juures. Delegatsioonid teatasid, et nad on saatnud esildised edasi oma valitsustele, kusjuures Colombia delegatsioon lubab ERF-i informeerida oma valitsuse sammudest sel alal.

Saabunud vastustest on olulisemad ja pälvivad tähelepanu USA Suursaatkonna vastus koos küüditamispäeva apellile president Eisenhoweri ülesandel. Vastuses saatkonna esimene sekretär Marshall Green ütleb muu hulgas: *„Nende maade kodanike vabaduse ja seaduslike õiguste taastamine on eesmärk, mille poole püüavad ka minu kaasmalased, kes on sügavasti häiritud saatusest, mis on tabanud paljuid Eestis ja mujal."*

Ameerika UNO delegatsiooni nimel teatatakse: „USA delegatsioon UNO-s jagab Teie muret ja rahutust, et inimõigusi ja põhivabadusi raudeesriide taga pidevalt eitatakse. Ühendriikide esindajad on korduvalt juhtinud UNO avalikul foorumil tähelepanu sellele, et kogu maailm tunneks ebainimlikke elutingimusi, mis on nõukogude kommunismi tagajärjeks."

Paavsti kirjas üteldakse: „Tema Pühadus on huvitatud Teie küsimustest ja tõõtab innukalt selleks, et rahvaste õigusi tunnustataks ja austataks, nii nagu nõuab seda inimese väärikus" Itaalia esindus kinnitab, et ta käsitleb apelli tähelepanu ja sümpaatiaga, mida see väärib."

Kersteni komisjon, nagu teada, loodi USA Saadlikutekoja poolt rahvasaadik Ch. J. Kersteni algatusel ja ettepanekul 27. juulil 1953. a. vastuvõetud resolutsiooniga, mille ülesandeks oli „teostada täielik ja igakülgne uurimine Leedu, Läti ja Eesti okupeerimise ja „inkorporeerimise" kohta N. Liidu poolt ja nende balti rahvaste kohtlemist mainitud okupatsiooni ning „inkorporeerimise" kestel. 1954. a. märtsis laiendati komisjoni uurimustegevust kommunismi agressiooni kohta kõigile Nõukogude võimu all asuvaile riikidele.

Kersteni komisjoni moodustamine ja tema poolt uurimise läbiviimine on üheks tähtsamaks saavutuseks Balti riikide vabadusvõitluse alal. Kersteni komisjoni tegevuse läbi on Eesti probleemid saanud tuttavaks Ameerika avalikkusele rohkem kui kunagi varem ja meil on esitada nüüd objektiivseid tõendmaterjale meie seniste väidete kinnitamiseks. Ühtlasi on seega Balti riikide taasvabastamise probleem seotud selle läbi Ameerika avalikkuse

silmas tihedamalt kommunismi probleemidega üldiselt. Balti pagulasgrupid ei seisa enam üksinda või koos oma naabritega, kaevates neile osakssaanud ülekohtu üle, vaid nende probleem on ühine kõigi nende rahvaste omadega, kes on juba sattunud kommunistliku imperialismi ohvriks või keda see on ähvardamas. See on iihtlasi kinnituseks ikestatud rahvastele, et neid pole usustatud ja et Ühendriigid ei toeta nende orjastamist. Teiseks selgitab see maailma avalikkusele kommunistide võimuhaaramise taktikat ja igapäevase elu kohutavat traagikat kommunistliku korra all.

ERF tegi Kersteni komisjoni tegevusele kaasaaitamises oma parima. Tema poolt esitati komisjonile üle 50 kirjaliku tunnistuse (inglise keelde tõlgitult) enam kui 325-leheküljelise kogumahuga ja ühes 37 ülesvõttega mitmesugustest mõrvadest ja küüditamistest.

Samuti koostati komisjoni jaoks Ch. J. Kersteni sellekohasel soovil 170-lehekülje line ülevaadete-kogu paremate asjatundjate sulest olukorrast okupeeritud Eestis, mis hõlmas kõik tähtsamad elualad ja nimelt: poliitiline administratsioon (koostaja kpt. Arn. Purre) terror (Arn. Purre ja toim. O. Mänd), kohtute bolshevíseerimine (riigikohtunik Paul Poom), sotsiaalolud (õigust. Al. Kaelas), Eesti majanduse sovjetiseerimine (majandust. A. Horm), finantsolud (mag. E. Krepp), põllumajandus (mag. A. Kivimäe), kirik (piiskop J. Kõpp ja preester M. Juhkam), vaimuelu marksismi haardes (toim. prl. A. Lemberg). Ülevaadetekogu toimetas mag. E. Krepp. Neid ülevaateid on kasutatud komisjoni poolt väljaantud Eesti kohta käivas eriaruandes „Communist Takeover and Occupation of Estonia", mille koostamisel oli tegev dr. V. Riismandel, kes selles suhtes on ERF-i ülevaateid kõrgelt hinnanud, mida ta muide väljendab oma kirjas, lausudes muu hulgas: „. . . selle koostamisel olid mulle suureks abiks ERF-i väljaanded (East and West sari, Human Rights . . .) ja Teie poolt varem komisjonile saadetud masinkirjas ülevaated Nõukogude okupatsioonist Eestis. Kuna ülevaates polnud võimalik allikaid näidata, siis palun ERF-i siinkohal vastu võtta tänu nende materjalide avaldamise ja kättesaadavaks tegemise eest."

Olgu lisatud, et eriaruande koostamisel kasutatud 14-punktilisest allikmaterjalist on tervenisti 6 ERF-i väljaanded. Samuti on komisjon poolt kasutatud ka mitmeid ERF-i vahendusel saadud kirjalikke tunnistusi, näiteks major A. Kõrgma, toim. O. Mändi j. t. omi.

Seoses „Nelja Suure" kokkutulekuga Genfis 1955. a. juulis, kus esialgu arvati arutusele tulevat Balti riikide küsimused, seega meie tuleviku seisukohalt ülitähtsad nõupidamised, algatas ERF eriaktsiooni, et saada summasid Eesti esindajate saatmiseks Genfi seoses selle kokkutulekuga. Kaasmaalased reageerisid sellele kiiresti suure arusaamisega, pannes kokku Kr. 3430:50. Nendest summadest kasutati osa ära, sest selleks puhuks sõitsid Genfi min. A. Rei Stockholmist ja prof A. Aspel Parüsist, et seal Eesti huvide ja eluõiguste eest valvel olla. Min. A. Rei andis sel puhul Schveitsi tuntumale ajalehele Journal de Genève'ile jutuajamise meie küsimustest, mis silmapaistval kohal avaldati Samuti saadeti ERF-i poolt selleks

puhuks min. K. Selterile ERF-i väljaandeid ja informatsiooniülevaateid kodumaa olukorrast.

Samuti aitas ERF kaasa Balti komiteele koos teiste eesti, läti ja leedu organisatsioonidega 13. juulil 1955 Medborgarhusetis protestkoosoleku korraldamiseks seoses „Nelja Suure" kokkutulekuga, kus kõnelesid prof. Birger Nerman, Dagens Nyheteri peatoim. prof. H. Tingsten ja min I. Scheynius. Koosolekul võeti vastu resolutsioon, mis saadeti kolmele suurele—Eisenhowerile, Edenile ja Faure'ile —, milles nõuti Balti riikide iseseisvuse taastamist. Samasugust nõuet korrati eesti, läti ja leedu organisatsioonide ühise märgukirjaga „Nelja Suure" välisministrile nende konverentsi puhul Genfis oktoobris 1955.

Tähelepandavaks kujunes ERF-i panus koostöös teiste organisatsioonidega 12. mail 1956 Balti Komitee poolt korraldatud protestkoosolekul Medborgarhusetis ühenduses N. Liidu „parlamendiliikmete" külaskäiguga Rootsi. Protestkoosolek õnnestus hästi ja kujunes üheks suurimaks poliitiliseks meeleavalduseks, mis kunagi peetud Medborgarhusetis, nagu selgub Balti Komitee esimehe prof.. B. Nermani kommentaaridest. Sellele koosolekule saadeti rohkesti tervitusi, poolehoiuavaldusi ja protestkirju üle Rootsi ERF-i osakondadelt ja usaldusmeestelt ning paljudelt teistelt. Koosolekul kõnelesid prof. Birger Nerman, riigipäevaliige, Högerpartieti juht Jarl Hjalmarson, riigipäevaliige, Folkpartieti juhtiv tegelane peatoim. Manne Ståhl ja endine riigipäevaliige, sotsiaaldemokraat kirjanik Ture Nerman.

Koosolekul vastuvõetud resolutsioonis üteldakse muu hulgas: „Nüüd, kus Stalin on ära ja tema enda järeltulijad on teda kui türanni, ajaloovõltsijat ja mõrvarit paljastanud, kus Kremli uued juhid kuulutavad ausust ja õiglust rahvusvahelises läbikäimises, tuleb avameelselt meenutada veriseid ebaõigusi balti rahvaste vastu. Meie nõuame, et N. Liit tegudega näitab oma rahuarmastust ja vabaks annab kõik vangistatud ja N. Liitu küüditatud eestlased, lätlased ja leedulased. Samal ajal kutsume vabu rahvaid mitte väsima oma püüdlustes taastada N. Liidu poolt orjastatud balti ja teiste mittevene rahvaste vabadust ja anda neile enesemääramisõigus. Meie ühiseks asjaks peab olema inimsusele ebaväärse türanna kõrvaldamine teiste rahvaste üle."

Ka „lõi" ERF kaasa Bulganini ja Hrushtshovi külaskäigu puhul Inglismaale, kuna siit saadeti mitmele suuremale inglise ajalehele lugejakirju ja ERF-i broshüüre ühes Newsletteri numbritega, milles käsitletakse ja kommenteeritakse Stalinikultuse mahategemist ja muid pettemanöövreid läänemaailma vastupanuvõime uinutamiseks. Samasuguseid lugejakirju ilmus ERF-i kaasabil ka N. Liidu ülemnõukogu delegatsiooni külaskäigu puhul Rootsi, muu hulgas Expressenis, Morgon-Tidningenis j. t.

Siinkohal võib nimetada sedagi, et ERF toetas majanduslikult eesti ja läti parlamendiliikmete memorandumi esitamist Inter-parlamentaarse Unioon i kongressile Helsingis 1955. a. augustis, kus N. Liidu ülemnõukogu ja satellriikide „parlamendid" võieti vastu Uniooni liikmeks. See memorandum pani maailma avaliku arvamise ja parlamediringkonnad läänes kihama ja seda refereeriti silmapaistvalt maailma ajakirjanduses ja raadios, samuti nagu

vastavat märgukirja Rootsi riigipäeva liikmetele ühenduses Vene „parlamendiliikmete" külaskäiguga Rootsis. Sel puhul Balti Komitee ja eesti ja läti keskorganisatsioonide poolt ettevõetud sammud ja demonstratsioonid leidsid samuti laialdast tähelepanu kogu maailma ajakirjanduses ja raadios, eriti ulatuslikult aga Skandinaavias.

Balti riikides toimunud suurküüditamiste 15. aastapäeva mälestamine ja sel puhul Balti ja teisti raudeesriidetaguste rahvaste esindajate poolt allakirjutatud ja vabale läänele esitatud apell leidis elavat tähelepanu. Nii vastas sellele apellile Lääne-Saksa liidukantsleri nimel riigisekretär, milles ta rõhutab: „Sügava liigutusega võtsin teatavaks üleskutsest, mis kõneleb kannatustest, mille all bolshevismi poolt orjastatud rahvad tänagi veel peavad vaevlema. Nõuate õigusega, et Stalini avalikule arvustamisele tema kunagiste kaastööliste poolt, peab järgnema stalinismi ohvrite hüvitamine. Kuni seda ei toimu, et saa usaldada nõukogude „patutunnistusi".

Need on üksikud suuremad esiletõstetud aktsioonid, kuid tuleb rõhutada, et läänemaailma valgustamine, varustamine ja mõjutamine kommunismivastase materjaliga, eriti broshüüride, Newsletteri, ajakirja East and Westi, märgukirjade ja memorandumitega jne. on kestnud lakkamatult kogu aja, s. o. ERF-i asutamisest kuni tänaseni. Lugematud on need materjalihulgad, mis on paisatud laiali üle kogu maailma, et mõjutada maailma avaliku arvamist kommunismi suhtes ja teha meie probleem neile arusaadavaks ja sellele poolehoidu võita. Peab veel ütlema ka seda, et ERF on iga tähtsama rahvusvahelise sündmuse puhul, mis kuidagi meie probleeme on puudutanud, koheselt reageerinud ja selle kohta ikka ja jälle selgitavaid materjale saatnud, samuti aga ka tunnustus- ja tänukirju läkitatud isikutele, kes oma sõnavõttudes meisse on sõbralikult ja poolehoidvalt suhtunud ning kommunistidele kibedat tõtt ütelnud.

ERF ja eesti kultuuri tutvustamine

ERF-i poolt teostatud kultuurpropaganda ja kultuurilise olukorra valgustamine ühenduses eesti kultuuri sovjetiseerimisega okupeeritud Eestis algas kohe pärast tema asutamist 1946. a., kui Pariisi rahukonverentsile esitati memorandum sovjetiseeritud eesti kultuuri kohta, milles rõhutatakse, et okupeeritud Eestis on kirjanikud, kunstnikud, lavategelased, muusikud ja kõik teised vaimse kultuuriala tegelased pandud orjama kommunistlikku parteid ja sunnitud teostama selle propagandat kõigil kultuurielu aladel. See memorandum on avaldatud ERF-i broshüüris „We Demand Freedom for Estonia."

Edasi on võetud vaatlusele kultuurielu küsimused J. Surveli poolt koostatud broshüüris „Estonia To-Day", milles kriipsutatakse alla meie kultuurilist edu iseseisvas Eestis ja selle arengut ja tagasiminekut pärast okupatsiooni N. Liidu surve all. Selles teoses leiduvad eripeatükid eesti koolide, Tartu ülikooli, kunsti ja kirjanduse, teatri ja kiriku kohta, milles näidatakse sel alal iseseisvusaegseid saavutusi, nende lammutamist kommunistide poolt ja üldse eesti vaimuelu sovjetiseerimist.

Hariduslikele ja kultuurilistele probleemidele on pühendatud ka mag. H. Rajamaa poolt koostatud ja 1948. a. ilmunud broshüür „The Moulding of Soviet Citizens" ja osaliselt ka 1955. a. ilmunud pr Erika Viirsalu teos „Women and Youth in Soviet-Occupied Estonia". Samuti on puudutatud usu ja kasvatuse küsimusi A. Kaelase broshüüris „Human Rights and Genocide in the Baltic States."

Üheks tähtsamaks saavutuseks kultuurilise tutvustamise alal tuleb lugeda ERF-i algatusel ja väljaandel ilmunud eesti luuleantoloogiat inglise keeles pealkirja all „Anthology of Modern Estonian Poetry". Selle on koostanud ja tõlkinud Londoni ülikooli professor W. K. Matthews ja see ilmus 1953. a. alul USA-s University of Florida Pressi kirjastusel. Luuleantoloogias antakse tõhus ülevaade eesti luule arengust ja tuuakse ära luuletusi 27 autorilt, alates Juhan Liivi ja Anna Haavaga ning lõpetades Reet Veer'i ja Hilda Eskoga. Antoloogia ilmumisega Floriida Ülikooli kirjastusel — tänu prof. A. Orasele — on see rohkesti levinud USA-s, saanud hea arvustuse osaliseks ning aidanud kaasa seega palju Eesti kutuuriliseks tutvustamiseks. ERF-i poolt on koostatud ka ingliskeelne kõnekonspekt Eesti kultuurilise arengu üle (stensileeritud, 6 lk. 1953) kasutamiseks kõnede koostamiseks ja pidamiseks anglosaksi auditooriumile.

Rida kultuurilise sisuga artikleid on ilmunud ka ajakirjas „East and West". Näiteks on nr. 1-s ülevaade Ed. Viiraltist ja tema loomingust prof. Sten Karlingi sulest pealkirja all „Ed. Wiiralt", nr. 2 — prof. E. Blumfeldtilt „Origin and Growth of the Idea of Estonia's Independence", nr. 4 — prof. Gustav Ränkilt „The Small Nations under Soviet Rule" ja nr. 5 — kirjanik Karl Ristikivilt „National Literature under Soviets".

Veel olgu märgitud ERF-i osa ka „Picturesque Estonia" (Maaliline Eesti) väljaandmise algatamises ja ettevalmistavate tööde tegemises ning ettetellimiste vastuvõtmises. Teos ilmus kokkuleppel ERF-iga Välis-Eesti kirjastusel, kusjuures raamatu autor Hanno Kompus tegi raamatu Eesti iseseisvuse ajal ilmunud tekstis mitmeid muudatusi ja täiendusi, tõstes esile eriti meie iseseisvusaegseid saavutusi ja varustades teksti ka rohke iseseisvusaegse pildimaterjaliga.

Püha Aata puhul Vatikanis korraldatud vaimuliku sisuga rahvusvahelisest kunstinäitusest osavõtuks 1950. a. andis ERF toetust kunstnik Erik Haamerile, mis võimaldas kunstnikul sellest ühe maaliga osa võtta. Peale Haameri esines seal veel ka kunstnik Ed. Wiiralt. ERF-i Taani osakonna toetusel ja kaastegevusel korraldati ka Taanis suurem eesti kunstinäitus 1950. a. kevadel. Näitusele saadeti muu hulgas ERF-ile kuuluv E. Haameri maal „Väljatõugatu".

Märkimist väärib ka, et 1950. a. aprillis korraldati ERF-i Göteborgi osakonna poolt uudse üritusena raamatunäitus rootslastele ja eestlastele, kus olid välja pandud ka kõik ERF-i publikatsioonid ja muud ERF-i tegevust tutvustavad materjalid. Lisatud olgu veel, et 1954. a. Eesti Komitee poolt korraldatud kultuurinäitust „Ester i Sverige" toetas ERF Kr. 500:—ga. Samuti esines ERF kultuurinäitusel oma väljapanekutega, mis pälvisid eriti väliskülaliste tähelepanu. Teiste seas tutvus nende väljapanekutega USA suursaadik John M. Cabot. Ka saatis ERF oma väljapanekud (juuleantoloogia ja mõned teised publikatsioonid) Istambulis 1954. a. augustis Euroopa Pagulasküsimuste Uurimisühingu korraldatud pagulasarnelise kunsti ja kirjanduse näitusele, samuti 1955. aastal sama organisatsiooni poolt korraldatud näitustele Euroopas. Ka saadeti ERF-i väljaandeid Brasiilia Sao Paulo 400. a. juubelinäitusele ja sel puhul peetavale Esimesele ülemaailmsele ajakirjanduse kongressile nov. 1954.

Eesti kultuuri tutvustamiseks on oluliselt kaasa aidanud ka ERF-i toetused osavõtuks eeskätt Penklubide rahvusvahelistest kongressidest, aga ka teisteks üldkultuurilisteks üritusteks, nagu esimene eesti üldlaulupidu Stockholmis, filmide valmistamine eesti ainetel, nootide trükkimine, laulukooride ja sportlaste välisreisid, Tartu Ülikooli pühendusteose toetamine jne. jne. On koostatud ka käsikiri Eesti kohta suure Brasiilia entsüklopeedia jaoks.

Rohkesti tööd on tehtud ka tähtsamate ja suuremate välisentsüklopeediate ja käsiraamatute Eesti kohta käivate artiklite ja andmete läbivaatamisel ja kontrollimisel ning nendes leiduvate rohkete valeandmete õiendamisel ja õigete andmete esitamisel uustrükkideks. See töö on olnud üsna ulatuslik ja on mõnevõrra ka tulemusi andnud.

Koostamisel on praegu artiklitekogu teaduslikest ja kultuurilistest saavutustest iseseisvusajal ja paguluses, milleks on juba ka osa käsikirju koos.

Nimetada tuleb ka ERF-i omaaegse esimehe min. H. Rebase poolt 1950. a. tehtud katseid rahvuskultuurilise tegevuse elustamiseks ja arendamiseks paguluses Eesti Kultuurkapitali mõtte ülesvõtmisega ja selle asutamisega. Kahjuks ei ole Kultuurkapital saanud oma tegevuses jalgu alla, mis pole aga olenenud ERF-ist.

ERF ja eestluse säilitamine, rahvuslikud üritused ja noored

Välispropagandatöö kui oma peategevuse kõrval ei ole ERF siiski unustanud oma eesmärkidest ka „arendada vajalikku tegevust eestluse säilitamiseks", nagu seisab põhikirjas. Selle töö tulemused on suuremad kui

meie seda arvata võime, sest edusammud välisvõitluse alal on kahtlemata palju kaasa aidanud ka selleks, et meie rahvakild paguluses on säilitanud eesti keele ja eesti meele ning sidunud elava välisvõitluse ideega rohkestinoori. Ei ole liialdus, kui ütleme, et ERF-i üheks oluliseks saavutuseks on olnud rahvusliku võitlusvaimu säilitamine, usu kinnitamine eestluse tulevikku ja uute võitlejate kasvatamine välisvõitluse ja rahvusliku töö rindel.

ERF-i arvurikkas liikmete peres on olnud ja on rohkesti noori, kes on omandanud ERF-i kaudu väärtuslikke töökogemusi ajaks, kui neil tuleb asuda tööle vanema generatsiooni asemele. ERF-i juhatuse koosseisudes ja toimkondades on töötanud ja töötab ka praegu kaasa rida noori, sama võib öelda osakondade juhatuste kohta. On saanud otsekui tavaks, et ERF-i juhatusse kuulub igal aastal ka Eesti Üliõpilaskonna esimees, samuti skautlike noorte esindajad, et oleks olemas nende noorteorganisatsioonidega tihe kontakt.

Samuti on ERF igal aastal toetanud skaut- ja gaidorganisatsioone võimaluste piirides majanduslikult, kusjuures skaudid ja gaidid on omakorda ERF-ile alati abivalmilt kaasa aidanud rahvuslike ürituste läbiviimsel. Viimastel aastatel on välja pandnud ERF-i poolt ka 750-kroonine auhind Eesti Teadusliku Seltsi poolt korraldatavaks üliõpilaste auhinnatööks.

Väike ei ole ERF-i osatähtsus ka meie rahvuslike ürituste korraldamises ja meie üldrahvuslike tähtpäevade pühitsemises. Stockholmis ERF-i poolt korraldatud Eesti Vabariigi aastapäevad on kujunenud sisukateks ja isamaalist vaimu ja meelt ülendavateks kokkutulekuteks tuhandetele kaasmaalastele. Samuti on ERF-i osakondade ja usaldusmeeste algatusel korraldatud ka kohtadel Eesti Vabariigi aastapäevi, kuhu on vahendanud ERF kõnelejaid, koostanud päevakohaseid kõnekonspekte ja olnud abiks muul viisil nende korraldamisel. Ka on tähistatud Eesti Vabadussõja lõpu 30. aastapäeva aktusega Kontserthoones ning aidatud kaasa Välis-Eesti päevade pühitsemisele. Iga aasta on koos teiste raudeesriidetaguste rahvaste esindajatega peetud küüditamispäeval leinajumalateenistus ja saadetud apell UNO-le ja suurriikide riigipeadele, paavstile ja ajakirjandusele.

Välisvõitluse idee säilendamiseks, eesti vabadusvaimu erksana hoidmiseks ja vabade eestlaste võitlustööle õhutamiseks on ERF-i osakondade poolt Boråsis, Göteborgis, Hälsingborgis, Eskilstunas, Kumlas, Södertäljes j. t. kohtades korraldatud välisvõitluse päevi ja ERF-i nädalaid, mis on äratanud tähelepanu ka rootslaste juures ja leidnud äramärkimist kohalikus ajakirjanduses. Samuti on korraldatud filmietendusi ja kõnereise, kusjuures on eriti valgustatud olukorda kodumaal.

Eriti esiletõstmist väärib aga meie auväärt kontrabassivirtuoosi prof. Ludvig Juhti kaks suurt kontsertreisi Roosti—1947. ja 1952. a.—, mis aitasid sütitada rahvuslikku võitlusvaimu ja eestluse iseteadvust ning andsid ka tõhusa panuse ERF-ile majanduslikult välisvõitlustöö jätkamiseks.

Rahvusvaheliste ürituste toetamine ja koostöö teiste organisatsioonidega

ERF on algaastatest peale püüdnud kaasa aidata rahvusvahelisteks kontaktideks, mis on loodud tema ja teiste meie organisatsioonide ja isikute poolt, ja nende edasiarendamiseks ja tihendamiseks, toetades rahvusvahelistest kokkutulekutest osavõttu majanduslikult ja materjalidega, mis valgustavad meie probleeme. Siin olgu üteldud, et ERF-is on ikka eksisteerinud kahesugused vaated ja arvamused ühenduses kongressidest ja muudest rahvusvahelistest üritustest osavõttude toetamisega. Üks osa ERF-i inimesi peaaegu eitab poliitilistest kongressidest osavõtu toetamise vajadust ERF-i poolt, leides, et seada tehku poliitilised erakonnad ise, kuna teine osa seevastu leiab, et selleks tuleks anda veelgi suuremaid summasid. ERF-i juhatus on siin käinud ikka keskteed, püüdes toetada osaliselt igat osavõttu, kuid seda peamiselt ainult sõidukulude arvel. See on kantud arusaamisest, et kongressidest osavõtt ja nende toetamine on kahtlemata tänapäeva ülesannetega arvestamine, sest nendel arutatakse ikka aktuaalseid päevaküsimusi ja seda inimeste poolt, kes on asjatundjad oma alal. Kui eestlased neil kongressidel esinevad selgitavate kõnedega ja võidavad teiste delegaatide tähelepanu, siis on see hea selgitustöö ja laia avalikkuse mõjutamine. Igal juhul tuleb konstateerida: mida rohkem meie saame saata oma esindajaid ühele või teisele kongressile ja kokkutulekule, seda parem meile, sest seega luuakse ikka ja jälle uusi kontakte, kantakse Eesti nimi edasi ajakirjandusse ja kongressi aruannetesse ja publikatsioonidesse ning näidatakse seega, et meie võitleme aktiivselt oma õiguste eest. Juba seegi on iseenesest oluline meie vabadusvõitluse seisukohalt.

10 aasta jooksul on ERF toetanud kogusummas ligi 100 kongressist ja muust kokkutulekust osavõttu ja on andnud selleks otstarbeks ligikaudu 40.000 krooni toetust. Neist kokkutulekutest on enamik olnud poliitilise ilmega, suur osa aga ka kultuurilise, noorsoo jne. aladelt. Selle ülevaate lisas on toodud loetelu viimase 5 aasta rahvusvahelistest üritustest, mida ERF on toetanud, kuna eelmiste aastate andmed on avaldatud eelmises broshüüris.

Märgitagu veel, et rahvusvahelistest konverentsidest ja muudest kokkutulekutest osavõtu toetamiseks on ERF-i juhatuse poolt võetud vastu juhtnöörid, mille kohaselt esmajoones „tuleb toetada osavõtmist neist konverentsidest, mis tegelevad poliitiliste küsimustega, antikommunistliku võitlusega ja eriti Vahe-Euroopa vabastamisküsimustega." Samuti tuleb toetuse taotlemisel täita vastav küsimusleht, milles muuseas peab vastama ka küsimusele: Kas ja milliseid võimalusi on Eesti küsimuste esiletoomiseks vastavalt meie taotlustele?

ERF-il on olnud tihe kontakt teiste raudeesriidetaguste rahvaste võitlusorganitsatsioonidega, eriti Rootsis ja nimelt Läti Rahvusfondiga, Leedu Ühinguga, Poola Põgenike Nõukoguga j. t., samuti aga ka teistes Euroopa riikides ja ülemeremaades, kusjuures, vahetatakse ka väljaandeid, muude hulgas mitme suurema vene küsimuste uurimisinstituudiga. Viimasel ajal an arenemas kontakt ka Aasia rahvaste kommunismivastaste organisatsioonidega.

Tihedas kontaktis töötab ERF ka meie diplomaatiliste välisesindajatega, eriti meie saadikuga Londonis min. A. Tonnaga, peakonsul Joh. Kaiviga USA-s, min. K. R. Pustaga Madriidis, saatkonnanõunik August Koerniga Kopenhaagenis, konsul Karl Astiga Brasiilias, j. t. Koostööline vahekord on olnud hea ka Austraalia Eesti Seltside Liiduga, Kanada Rahvusliku Välisvõitluse Nõukoguga, Vaba Eesti Komiteega New Yorgis, Eesti Rahvusnõukoguga ja Eesti Komiteega Rootsis, Johannesburgi Eesti Seltsiga Lõuna-Aafrika Unioonis, Hollandi Eesti Seltsiga ja paljude teiste meie organisatsioonidega. Need kontaktid on aidanud ERF-i tööd viljastada.

ERF-i väljaanded sisuliselt ja arvuliselt

Täieliku ülevaate saamiseks toome allpool kokkuvõtlikult kõikide seniste ERF-i broshüüride ja muude publikatsioonide loetelu ja sisu, olgugi et enamikku neist on käsitletud juba 5 a. ülevaate-broshüüris.

Väljaantud broshüüridest kuuluvad seitse antikommunistlikku võitlussarja „East and West", kolm dokumentide ja materjalide n. n. Valgete Raamatute sarja, kuna ülejäänud on mitmesuguse sisuga. Kõik broshüürid peale kolme on avaldatud inglise keeles.

Broshüüride sisust nähtub, et ERF-i kirjastustegevuses on oluline rõhk pandud kommunistliku süsteemi paljastamisele (ühenduses meie ja Baltikumi probleemidega). 17 väljaantud broshüürist taotleb seda eesmärki 10 — poliitilisest, sotsiaalsest, majanduslikust ja põllumajanduslikust seisukohast ning rahvaste eneseemääramise ja inimõiguste rikkumise lähtekohast. Broshüüride ainestik ja faktiline materjal on peamiselt meie kodumaalt, pärinedes nõukogude esimese ja praeguse okupatsiooni ajast.

Ülalmainitud kommunismi paljastavaist broshüüridest on kõige enam tähelepanu äratanud A. Kaelase „The Worker in the Soviet Paradise" (Tööline nõukogu paradiisis), mis on tõlgitud ka hollandi ja hispaania keelde. Selles broshüüris lükatakse faktidega ümber N. Liidu propagandas lõpmatuseni korrutatud väide, et ainult nõukogude maal hoolitsetakse töötava klassi heaolu eest. Raamatus võrreldakse tööliste olukorda Eesti Vabariigis ja nõukogude esimese ja teise okupatsiooni ajal, millest selgub, et nõukogude rezhiimi all töötajate reaaltasu, s.o. töötasu hindadega võrreldes on 4 kuni 10 korda madalam kui Vabariigi ajal.

Erilise tähelepanu osaliseks on saanud ka A. Kaelase koostatud broshüür „Human Rights and Genocide in the Baltic States" (Inimõigused ja rahvamõrv Balti riikides) oma originaalse aineesitusega. Broshüüris tuuakse 9. dets. 1948. a. Pariisis Liitunud Rahvaste (UNO) täiskogus vastuvõetud inimõiguste ülddeklaratsiooni üksikud paragrahvid ning tõestatakse igaühe juures neist, mil viisil okupeeritud Eestis ja teistes Balti riikides inimõigusi on rikutud. Kokkuvõttes jõutakse tulemusele, et kommunistlik süsteem ja nõukogude kord on täielikus vastuolus inimõiguste deklaratsiooni põhimõtetega, kuigi N. Liit oli ise deklaratsiooni vastuvõtjate hulgas. Kõiki olulisemaid inimõigusi on N. Liidus otseselt rikutud, samuti teostatud rahva hävitamist eriti balti rahvaste juures.

Edasi paljastavad kommunistlikku süsteem J. Surveli broshüür „Estonia To-Day" (Eesti tänapäeval), mis ilmus esimesena East and West sarjas 1947. a. aastal. Selles kirjeldatakse olukorda N. Eestis teise nõukogude okupatsiooni algaastail, tõmmates paralleeljooni iseseisvusaegse Eestiga.

Rootsikeeles teoses „Lidandets väg" (Kannatustee) esitatakse andmeid küüditamiste kohta Eestis ja Lätis.

H. Rajamaa koostatud broshüüris „The Moulding of Soviet Citizens" (Nõukogude kodanike vormimine) käsitletakse nõukogude võimu alla sattunud inimeste, eeskätt kooli ja kasvatuse bolsheviseerimist okupeeritud Eestis esimese okupatsiooni ajal. Noori kasvatatakse seal vaimus, et nad hakkaksid vihkama kõiki n. n. kondanlikku, isega oma vanemaid.

E. Kareda on koostanud kaks broshüüri East and West sarjas: „Technique of Economic Sovietisation" (Majanduse sovjetiseerimise tehnika) ja „Estonia in the Soviet Grip" (Eesti nõukogude haardes). Esimene neist käsitleb eesti majanduse sovjetiseerimist, tuues ette rohkesti andmeid, kuna teine sisaldab ülevaate olukorra arengust Eestis a. 1947—1949.

A. Ekbaumi stensileeritud broshüüris „Destruction of Independent Farming in East Europe" (Iseseisva talupidamise hävitamine Ida-Euroopas) käsitletakse põllumajanduse kolhoseerimist, peamiselt okupeeritud Eestis, aga lühidalt ka teistes Ida-Euroopa maades.

A. A. Kristiani poolt koostatud broshüür „The Right to Self-Determination and the Soviet Union" (Rahvaste enesemääramise õigus ja N. Liit) näitab rohke faktilise materjali põhjal, kuidas N. Liit algusest peale on jämedalt rikkunud rahvaste enesemääramisõigust, heites enda alla kõik oma võimusesse saanud rahvad. Teos on leidnud hea vastuvõtu, eriti Saksamaal, kus seda on tsiteeritud.

Viimasena, nr. 7-dana, East and West sarjas ilmunud Erika Viirsalu broshüür „Women and Youth in Soviet-Occupied Estonia" valgustab naise ja noorsoo olukorda meie kodumaal hulgaliste andmete varal, olles õieti esimeseks sellelaadiliseks eriväljaandeks kommunismivastases kirjanduses. Sama broshüür on ilmunud ka eesti keeles stensileeritult pealkirja all „Naine ja noorsugu okupeeritud Eestis."

Peale ülalvaadeldud kommunismi olemust ja N. Liidu agressiooni paljastavate broshüüride on ERF kirjastanud 5 broshüüri, mis käsitlevad

eesti üld- ja eriprobleeme ja milles esitatakse andmeid, mida tuleb pidada otulisteks meie iseseisvuse taastamise võitluse seisukohalt.

„Estonia — Basic Facts" (Eesti — põhilised faktid) annab lühikese andmestikulise ülevaate iseseisvast Eestist, tema geograafiast, ajaloost ja majandusest.

A. Rei toimetatud broshüür „Nazi-Soviet Conspiracy and the Baltic States" (Natside-nõukogude salasepitsused ja Balti riigid) esitab diplomaatilisi dokumente ja muid materjale 1917. a. kuni 1940. a. lõpuni, mis valgustavad Balti riikide, peamiselt Eesti, ja N. Liidu vahekordi. Sellele lisaks on toodud dokumente Saksa-Vene vahekordadest, niivõrd kui need puudutavad Baltikumi.

Teine A. Rei poolt kirjutatud broshüür „Have the Small Nations a Right to Freedom and Independence?" (On väikerahvustel õigust vabadusele ja iseseisvusele?) annab lühikese ülevaate Eesti Vabariigi sünnist ja arengust iseseisvusajal, näidates, et see areng tõestab ja õigustab Eesti kui ka teiste Balti riikide iseseisvust. Lisaks esitab autor rea silmapaistvate isikute tunnustus- ja tähelepanuavaldusi Eestile, Lätile ja Leedule.

Siia sarja kuulub ka ERF-i poolt esimesena väljaantud broshüür „We Demand Freedom for Estonia" (Me nõuame vabadust Eestile), mis sisaldab Pariisi rahukonverentsile 1946. a. esitatud memorandumid.

Joh. Klesmenti ja teiste poolt koostatud broshüüris (stensileeritud) „The Estonian Soldiers in the Second World War" (Eesti sõdurid Teises Maailmasõjas) esitatakse veenvaid materjale ja dokumente eesti sõdurite võitluse õigustamiseks Teises Maailmasõjas.

Peale eelnimetatud broshüüride on ERF tellinud äratrükid Tartu Ülikooli Pühendusteose 4 artiklist, milledest 2 paljastavad kommunistlikku süsteemi (H. Ronimois — "Constitutional Shortcomings of the Soviet Industrial Planning" ja E. Poom — „The Productivity of Collective and Private Enterprise in Agriculture") ja 2 käsitleb meie iseseisvusaegseid probleeme (K. Aun — „On the Spirit of the Estonian Minorities Law" ja A. Mägi — „Über die Verfassungsentwicklung in der Republik Estland").

Äratrükid on veel tellitud E. Uustalu artiklist „Double Transliteration of Geographical Names" ajakirjast „American Slavic and East European Review" (apr. 1956) ja G. Ränki artiklist „Die estnische Volkskundeforschug in den Jahren 1945 bis 1955" ajakirjast „Zeitschrift für Ostforschung" (1956).

Välja on antud veel stensileeritult kolm ingliskeelset kõnekonspekti Eesti maa ja rahva, vägivaldse okupeerimise ja eesti kutuuri kohta, mis kannavad vastavaid inglisheelseid pealkirju: 1. „Estonia and Its People", 2. „Forcible Occupation of Estonia" ja 3. „Estonian Culture".

Eriväljaannetena tuleb esile tõsta prof. W. K. Matthews'i koosatud ingliskeelset eesti luuleantoloogiat „Anthology of Modern Estonian Poetry", milles leidub luulevalimik 27 vanema ja noorema põlve luuletajalt. Luuleantoloogiast oli pikemalt juttu peatükis „ERF ja eesti kultuuri tutvustamine". Teise eriväljaandena märgitagu A. Kaelase poolt koostatud eestikeelset teost

„Okupeeritud Eesti", milles antakse ulatuslik ülevaade kõigilt elualadelt tänapäevases Eestis.

Lõppeks märgitagu veel ERF-i 5. aastapäeva puhul väljaantud broshüüri „Eesti vabaduse eest", mille on koostanud E. Krepp ja mis annab ülevaate ERF-i 5-a. tegevusest. Sellele lisandub käesolev broshüür „Eesti vabaduse eest II" ERF-i 10-aastasest tööst ja tegevusest. Nimetatud olgu veel ka 1948. a. ilmunud väikene 4-leheküljeline broshüürike „Milleks kohustab meid kodumaa?", milles tutvustatakse ERF-i tegevust ja kutsutakse kõiki kaasmaalasi toetama meie vabadusvõitlust ERF-i kaudu.

Perioodiliste väljaanete hulgas omab esikoha Newsletter from Behind Iron Curtain", mis hakkas ilmuma 1947. a. ja mida tuleb ERF-i publikatsioonidest pidada üheks tähtsamaks, kuna see ilmub pidevalt (viimastel aastatel küll üks kord kuus) ja vahendab informatsiooni Eestist ja teistest raudeesriidetagustest maadest. Newsletterist on pikemalt kirjutatud juba eelmises ülevaate-broshüüris, mistõttu me siin selle juures enam palju ei peatu. Märgime vaid, et nüüd sisaldab see informatsiooni ruumi piiratuse tõttu peamiselt Eestist.

Et Newsletter on rohket kasutamist leidnud, näitavad paksud väljalõigete kaustad. Seejuures ulatub ainult väike murdosa Newsletterist kasutatud materjalidest ERF-ni — üsna tihit mõne tähelepaneliku kaasmaalase saadetuna, et näeksime mis kirjutatud, kusjuures saatja ei teagi vahest, et tegemist on just meie oma materjaliga.

Möödunud aasta (1955) suhtes võiksime vaid mainida „Christian Science Monitori" ligi poolelehekülgelist artiklit praegusest olukorrast Eestis ja New York Times and Chicago Tribune Press Service-i" poolt levitatud artikleid samal ainel. Selgituseks olgu lisatud, et nn. „press service'id" vahendavad artikleid oma arvukatele tellijatele-ajalehtedele ning seepärast on põhjust uskuda, et need leiavad avaldamist vähemalt paarikümnes ajalehes.

Ka võiks lisada veel seda, et Newsletteri kampaania arvele tuleb panna ka puhastust, mis toimus Saksamaal sealses IRO juhtkonnas 1948. a., kus tegevusest kõrvaldati põgenikele eriti vaenulikult suhtunud kommunistlikud ametmehed. Märkida võib ka Taani põgenike administratsiooni halva käitumise äramärkimist balti põgenike vastu, mis leidis kogu maailmas suurt vastukaja ja viis olukorra paranemiseni osaliselt Newsletteri artiklitele.

1954. a. hakkas ERF koos Läti Rahvusfondiga ja inglastest sõprade toetusel välja andma balti rahvaste ühist veerandaasta ajakirja „East and West". Selleks sõlmiti vastav kokkulepe Alliance Publishing Company'ga. Ajakirja 5 numbrit toimetati ja ilmusid Stockholmis, kuid nüüd toimetatakse ja ilmub ajakiri Londonis vastavalt Alliance Publishing Co. soovile. Eestipoolseks toimetuse liikmeks on endiselt prof. H. Perlitz. Ajakiri on leidnud oma aktuaalse sisu ja heade artiklite tõttu sooja vastuvõttu ja rahuldanud seni kõiki sisuliselt. Seni on ilmunud ajakirja 6 numbrit.

Eesti Rahvusfondi Teated, mis sisaldavad aruandeid ja ülevaateid ERF-i iga-aastasest tööst ja tegevuse tulemustest, ilmuvad 1947. a. 1952. a. need ilmusid iga kuu ja 1953. a. 6 korda aastas, sisaldades peale siseinformatsiooni veel ülevaateid kodumaa olukorrast. Nüüd ilmuvad need tarviduse järgi, viimastel aastatel üks kord aastas, ja sisaldavad peamiselt aruandeid ja tegevuskavasid ERF-i iga-aastase töö kohta.

Konverentside ja mitmesuguste eriaktsioonide materjalid, memorandumid, apellid ja muud väiksemad publikatsioonid moodustavad kolmanda suurema ala ERF-i väljaannetest ja propagandaüritusist, mis on etendanud küllaltki tähtsat osa ERF-i sihtide taotlemisel ja meie välisvõitluses. Eriti olgu siin märgitud min. A. Rei poolt koostatud 18-leheküljeline väljaanne „Deportations in Estonia" (Küüditamised Eestis).

Õnnestunuks selgitustöö vahendeiks tuleb lugeda ka ERF-i poolt väljaantud propagandamarke, mida on levitatud kümneid tuhandeid Üks markidest teatavasti on balti motiiviga: Baltimaade kaart, millel asub punane ämblik sirbi ja vasaraga seljal ning millel leidub ingliskeelne pealkiri „Freedom for the Baltic States!" Teine markidest on Kalevipoja kujuga ja kannab pealkirja „Eesti Rahvusfond — Eesti Vabadusfond". Samuti on välja antud postkaardid, millel näidatud Balti riigid raudvõre ja okastraadi taga ning millel leiduvad laused Atlantic Charter'ist (Atlandi Deklaratsioonist), et kõikidele riikidele tuleb iseseisvus tagasi anda, kellelt need vägivallaga on riisutud.

Kogu tegevusaja kestel on ERF seni välja andnud kokku 18 broshüüri, 2 raamatut ja ligi 20 mitmesugust muud vähemat publikatsiooni. Nende kogumaht on üle 1200 lehekülje ja ca 88.000 eksemplaris. Newsletterit on välja antud 393 numbrit ca 361.000 eksemplaris ja see on levinud enam kui 30 riigis. Ajakirja „East and West" on seni välja antud 6 numbrit 384 lehekülge ja ca 12.800 eksemplaris.

Seni väljaantud broshüüridest on kõige enam trükitud ja levitatud lühibroshüüri „Estonia" 15.000 eksemplaris. Teisel kohal on tiraazhi suuruselt A. Kaelase broshüür „Human Rights and Genocide in the Baltic States", mida on trükitud ja levitatud 5000 eksemplari. Samuti on paljudes tuhandetes eksemplarides levinud A. Kaelase broshüür „The Worker in the Soviet Paradise", mida on trükitud inglise keeles 3000 eks., tõlgitud hollandi ja hispaania keelde ning levitatud neis keeltes vähemalt 15.000 eksempl.

4000 eksemplaris on ilmunud ja levitatud J. Surveli broshüüri „Estonia To-Day", A. Rei raamatut „Have the Small Nations a Right to Freedom and Independence", memorandumitekogu „We Demand Freedom for Estonia", E. Kareda broshüüre „Technique of Economic Sovietisation" ja „Estonia in the Soviet Grip", H. Rajamaa broshüüri „The Moulding of Soviet Citizens" ja A. Rei „Nazi-Soviet Conspiracy and the Baltic States". Samal arvul on levitatud ka „Lidandets väg".

3000 eksemplaris on ilmunud Erika Viirsalu „Women and Youth in Soviet-Occupied Estonia", mille lisanduvad eestikeelsed stensileeritud eksemplarid.

2000 eks. on levitatud A. Kristiani broshüüri „The Right to Self-Determination and the Soviet Union." Samuti on trükitud 2000 eks. A. Kaelase „Okupeeritud Eesti".

„Anthology of Modern Estonian Poetry" trüki- ja levitamisarvu kohta ei ole täpsemaid andmeid, kuid eestlaste poolt on seda levitatud üle 500 ekesemplari.

Stensileeritud broshüüridest on ca 1500 eks. levitatud A. Ekbaumi „Destruction of Independent Farming in East Europe", umbes 1000 eks. Joh. Klesmenti broshüüri „The Estonian Soldiers in the Second World War" ning A. Rei poolt koostatud „Sovict Deportations in Estonia" paljudes tuhandetes eksemplarides.

Väljaannete levitamisel on ilmnenud, et trükiste arv peaks olema palju suurem, kuid seni ei ol võimaldanud suuremaid tiraazhe teha ERF majanduslikud ressurssid.

Mitmeid ERF-i broshüüre on võetud aluseks ja allikmaterjaliks üsna rohketes võõrkeelsetes teostes, mis ilmunud Eesti ja Baltikumi probleemide kohta, näit. USA-s, Inglismaal, Rootsis j. m.

ERF-i majanduslikud alused

ERF-i ulatuslik tegevus on osutunud võimalikuks peamiselt seetõttu, et eesti teotahtelised ja rahvuslikult erksad kaasmaalased, eriti just Rootsis, on teda järjekindlalt toetanud, kas pidevate liikmemaksudega või siis aegajalt ühekordsete summadega. Viimastel aastatel on saanud ERF suurenevalt sissetulekuid ka muudest allikatest, eriti just levitatud informatsioonimaterjalide eest.

Muidugi võiks meie kaasmaalaste panus veelgi suurem olla, arvestades, et eestlaskond Rootsis on end majanduslikult enam-vähem kindlustanud ja seisab tööprotsessis.

Kokku on olnud ERF-il tulusid augustist 1946 kuni 31. dets. 1955 Kr. 582.848. Sellest on laekunud liikmemaksudena Kr. 286.189, toetustena (kaasa arvatud mälestustähed) Kr. 88.602, üritustena Kr. 52.062, kisjastustegevuse tuludena Kr. 26.553 ning muude tuludena Kr. 129.442.

Kulusid on olnud Kr. 569.405 ning ülejääk Kr. 13.443. Kuludest on läinud trükistele Kr. 89.151, pressiteenistusele Kr. 234.307 ning informatsioonile ja välispropagandale (siia hulka on arvatud toetused kongressideks) Kr. 79.668. Töötasud on nõudnud väljaminekuid Kr. 83.175. Selle järgnevad muud vähemad kulutused, mis on toodud üksikasjalikult Lisas vastavas tabelis.

1956. a. eelarves on tulud ja kulud tasakaalus Kr. 55.800-ga. Eelarve täitumise kohta on aga praegu varajane midagi ütelda. Ettenähtud tulude laekumisel oleks siis ERF-il 10 tegevusaasta jooksul olnud sissetulekuid ümmarguselt 639.000 krooni.

Välis- ja sisemaiseid tunnustusi ERF-i tegevusele

ERF-i 10-aastane töö on leidnud laialdast tunnustust nii meie oma inimeste kui ka läänemaailma riigi-ja poliitikategelaste poolt. Broshüüri piiratud ruumi tõttu toome allpool mõningad üksikud ja lühendatud näited sellest vastukõlast, mida ERF oma tegevusega on saanud niihästi kaasmaalastelt kui ka läänemaailma riigimeestelt.

USA Senati väliskomisjoni esimees Alexander Wiley:

„Olen ammugi teadlik sellest ohust, mis varitseb vaba maailma Nõukogude Liidu poolt. Olen pingutanud ja pingutan ka tulevikus kogu oma jõu tema eesmärkide paljastamiseks ja tema agresiivsete plaanide vastu võitlemiseks. Väliskomisjon kasutab oma töös Teie poolt saadetud broshüüre. Hindan Teie Newsletterit, mida komisjon on saanud mõnda aega. Hindan väga Teie kommentaare." (kiri juul. 1953).

The New York Times sõjaline toimetaja Hanson W. Baldwin:

„Ma olen rõõmus niisuguse materjali saamise üle." (kiri apr. 1953).

The Valley Daily News peajuhataja Eugene A. Simson:

"Teie töö on äärmiselt püüdlik ja kvalitatiivne ning vaeva väärt. Ma tean, et see on tähtis ja teie teete head tööd." (kiri juun. 1953).

Vaba Euroopa juhtivaid tegelasi Ernest R. Acker:

"Ma leidsin need olevat väga huvitavad ja ma olen alati rõõmus, saades sedaliiki materjale." (kiri märts 1953).

Juhtiva vabariikliku senaatori F. Knowlandi sekretär:

"Ma tean, et senaator hindab kõrgelt teie toetust tema hiljuti väljendatud seisukohatdele (ja võite kindel olla, et juhin tema tähelepanu teie kirjale ja materjalidele esimesel võimalusel)." (kiri okt. 1953).

Kuuba peadelegaat UNO-s Dr. Emilio Nunez Portuondo:

„Hindan südamest Teie julgustavaid sõnu ja tänan Teid selle eest, samuti kui Teie publikatsioonide eest, mis on mulle tulevikus väga väärtuslikud." (kiri juul. 1955).

Senaator Hubert H. Humphrey:

„Hindan väga Teie lahkeid sõnu mulle. Kui minu julgustavad sõnad kuidagi inspireerisid rõhutud rahvast Teie kodumaal, olen tõesti tänulik, et olen suutnud aidata niipalju kui mul võimalik.

Tänan ka Teie tegevuse kohta käivate materjalide eest. Need olid väga huvitavad. Jätkake oma head tööd." (kiri apr. 1956).

Ja nüüd meie oma kaasmaalastelt saadud tunnustused (1955. a.).

Saadik A. Torma Londonis:

"Eesti Rahvusfondil Rootsis on seljataga pikk ja tulemusrikas tegevusjärk. Ta alustas tööd raskel ajal. Viimaste aastate kestel on poliitiline olukord läänemaailmas nii mõneski suhtes muutunud. Sõja lõpul uskusid läänes paljud naiivselt, et enamlased on põhjalikult muutnud oma vaateid. Sellest eksitusest saadakse nüüd õige laialdaselt aru. Ka tuntakse Nõukogude Venes valitsevat tegelikku olukorda võrdlemisi hästi. Kuid praegugi juhtub sageli, et enamlaste poliitika puhttaktilistest muudatustest tehakse läänes ekslikke järeldusi. Nende korrigeerimiseks peame omalt poolt kaasa aitama, kuna see on ilmselt vajalik meie kodumaa huvide kaitseks. Seisame veel suurte raskuste ees. Nende võitmiseks peame esijoones ise ilmutama kindlat tahet. Ainult siis saavad meid aidata ka teised.

Sellel meie ühisel võitlusrindel on Eesti Rahvusfond Rootsis olnud väärtuslikuks ja hinnatavaks jõuks. Jätkugu tal püsivust ja indu selle töö jätkamiseks nii kaua, kui olukord seda nõudab."

Peakonsul Joh. Kaiv New Yorgis:

„Minu arvates tuleb kõrgelt hinnata Eesti Rahvusfondi tegevust väismaailmas Nõukogude õige pale valgustamisel ja eesti rahva õiguste eest võitlemisel. Meie kohuseks olgu kaasa aitada sellise tegevuse jätkamiseks ja arendamiseks."

Saatkonnanõunik August Koern Kopenhaagenis:

„ERF-i poolt väljaantud arvukad broshüürid, eeskujulikult toimetatud ja suurt täheleпanu leidnud „Newsletter" ja muu informatsioonimaterjal ning eriti veel toetuste andmine esindajate osavõtmiseks rahvusvahelistest konverentsidest on olnud mõjuvaks relvaks Eesti vabaduse ja iseseisvuse tagasivõitmise vaevarikkal teel. Eriti kõrgelt võime meie, veel järeljäänud Eesti ametlikud välisesindajad hinnata seda tegevust, mis kahtlemata on olnud suureks abiks ja toetuseks meie tööle.

Nüüd, kus meie vabaduse salakaval ja jõhker röövija laulab meelitamise ja sõbrustamise unelaulu, et suigutada läänemaailma valvust ja ***mõjutada*** *teda meid maha jätma, on meie kohus oma võitlust veelgi* ***suurendada ja*** *mõjuvaks teha."*

Konsul kirjanik Karl Ast Rio de Janeiros:

„Mu sügav lugupidamine kuulub Eesti ***Rahvusfondi senisele tagajärjekale*** *tööle Eesti riigi ja rahva teenimisel* ***ja ma loodan, et meie kõik veel naudime*** *selle viljaka külvi küpset* ***saaki vabal kodumaal." (kiri veebr. 1956).***

Vaba Eesti Komitee liige, min. Joh. Klesment New Yorgis:

„Ma olen mitmel korral kirjutanud ja ütelnud, et sel ajastul, kui ma

ERF-i tegevusest mõningal määral aktiivselt osa võtsin, et ma ERF-i pean sootuks omapäraseks pagulasasutuseks. Omapäraseks sellepärast, et ta on olnud peagu kogu meie pagulasajastu tagasihoidlikuks tööasutuseks, ilma välist hiilgust taotlemata, ja seda tööd teinud süstemaatiliselt ja järjekindlalt. Minule on minu praeguses poliitilises tegevuses, ja see ongi praegu minu ainukene tegevus, ERF-i väljaanded ja uurimused veel asendamatuks materjaliks.

Mida ma nüüd siit kaugelt soovida võiksin? Nimelt olustikus kus ma praegu mõndagi asja väljaspoolseisjana hinnata võiksin, võibolla kainemalt, kui seda seal olles. Koonduge eestlased rohkemaarvulliselt kui seni ERF-i ümber, siis suudab rootsi eestlaskond anda meie üldisele asjale suurema panuse. Ma ei näe mingit muud teed. Ja ma tahaksin ikka ja jälle, härra Esimees, luba paluda, et ma võiksin üleskerkivais küsimusis pöörduda materjalide ja arvamiste saamiseks ERF-i poole. Ma olen seda väga sageli teinud, seni pole ma tühjade kätega jäänud.

Ma kinnitan Teile ka seda, et ERF-i töö nende Ameerika asutuste poolt, kellega mul kokkupuuteid on, heatahtlikku ja kiitvat hinnangut on leidnud."

Prof. Ludvig Juht Bostonis:

„Kui ma 1946. aastal esmakordselt tutvusin ERF-i ideede ja põhialustega, tärkas minus kohe tung omalt poolt kaasa aidata niipalju kui iganes võimalik ja olen seda oma võimaluste piirides teinud ning saan seda tegema ka edaspidi.

Olgu minu seekordsedki read kaaseestlastele kogu maailmas üleskutseks — jäägem ikka eestlasteks, jäägem ikka Eesti rahvusfondlasteks. Kui palju on vahepeal asutatud uusi organisatsioone, küll välisvõitluse, sisevõitluse, kirikute, noorte, sõjameeste ja omavaheliste võitluste koondisi, aga ideelisemaks ja praktilist väärtust omavaks jääb siiski Eesti Rahvusfond. Olgu see siis meie kodumaa vabastamisvõitluses, eestluse ja meie rahvuskultuuri säiltamisel, noorte abistamisel ja paljudel muudel aladel, on ERF alati valmis olnud oma abistavat kätt sirutama niipalju, kui seda iganes on lubanud piiratud summad. Mul on vankumatu usk Eesti Rahvusfondi edaspidistesse õilsatesse ülesannetesse. Kindlasti saab ta veel palju korda saatma, kui ainult meie ise oma tulist tahet näitame ja endid koondame Eesti Rahvusfondi ümber — nii majanduslikult kui ka vaimselt."

Praost Jaan Lattik Stockholmis:

„Teie kirjutate, et veebruaris algab Tede talus suurim aktsioon ERF-i liikmete arvu suurendamiseks. Ja küsite, kas mina ka ei marsiks kaasa ja võtaks tormijooksust leigete kindlusele osa? Võin Teile kinnitada, et minu kaasa- ja sekkalöömisest ei ole ühtegi tulu. Ma pole ise kunagi olnud ERF-i liige. Sihuke kihundusettevõte vajab rahvast, kes tuld räästasse viskavad ja selle juures ise paljajalu leegist läbi kõnnivad. Ning neile ei juhtu midagi häda. Organisatsiooni sihid ja eesmärgid on neile tähisteks. Kui teeäärsseisja, lehvitan mina igal juhul Teie lahingusse minejaile õnne kaasa."

Elmar Kirotar Stockholmis:

„Välisteenistuse ametikuna olen hästi tuttav eeskätt ERF-i kirjastustegevusega, s. o. ERF-i väljaannetega nii eesti kui ka väliskeeltes, ja selle tegevuse kohta ei või küll öelda muud, kui et see väärib üldist reservatsioonideta tunnustust ja tänu. Seejuures näitavad kogemused, et vajadus selliste publikatsioonide järele pole kaugeltki veel mitte kadunud, ja juba ainuüksi sellepärast olen isiklikult püüdnud ERF-i tegevust jõudumööda toetada ja soovitan sedasama siiraimalt ka teistele."

Prof. A. Lüüs Stockholmis:

„Eesti Rahvusfond on meie suurim organisatsioon, kes ühes teiste, samu sihte taotlevate organisatsioonidega püüab meile tagasi võita meie kaotatud vabadust. Seda teeb tema n. ü sõna- ja vaimurelvaga.

Kuna ühiskonnas üksikisik vähe suudab ja jõuetu on, on paljud kokku siiski suur jõud ning seepärast peame ühiselt kõik koos töötama ja selleks kutsub meid üles Eesti Rahvusfond.

Meie, eestlased, ja kõik teised rahvad, kes enamlaste ikka all vaevlevad, oleme kohustatud vaba maailma hoiatama selle hädaohu eest, mis teda ähvardab. Selleks peame oma jõu kokku võtma ja igaüks oma mõistuse ja võimete kohaselt toetama oma tähtsamat organisatsiooni, oma Rahvusfondi, kes juba niipalju on teinud meie ühise Eesti heaks ja sellega ka meie igaühe heaks ning kes ka edaspidi meie probleemide eest valvel on."

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis esimees prof. A. Mathiesen †:

„Üks asi jääb vastuvaidlematuks tõsiasjaks: väikeste olemasolu õigus jääb püsima, kui nemad on küllalt suure kultuurse kaaluga. Kunagi kriipsutas seda alla minuga juttu vesteldes Soome peaminister Cajander ja see lause on nüüd mulle lihasse ja verre läinud.

Katsume teha, mis sellel alal suudame ja Eesti Rahvusfondile jääb üheks suuremaks ülesandeks just sellel alal välismaailmale meie kodumaal ja nüüd pagulaskonnas tehtud tööde üle täieliku informatsiooni andmine."

Prof. Ed. Markus USA-s:

„Raskel ülemineku-ajal on vaja inimesi, kes usuvad loova vaimu võidusse. Eesti vaimu tugevusse ja Eesti kultuuri elujõusse; on vaja isikuid, kes seisavad kõrgemal nääklevatest hävitusvõimudest ning kes jõudu mööda meie kultuurilisi üritusi toetavad, olgu see sõna või teoga. Ses suunas, kaasmaalased, mõelgem Eesti Rahvusfondi töö süvendamise ja tõhustamise üle."

Mag. jur. Artur Mägi Uppsalas:

„Oleme otse kohustatud tegema edasi, mis meie võimuses, et ei vajuks unustusse Eesti küsimus ja et ei kustuks eestlaste nõudmine elada vaba ja iseseisva rahvana oma riigis. Meil puuduks ka moraalne õigus tahta ja oodata Lääne rahvastelt, et nad oleksid valmis oherdama oma inimelusid meie rahva vabaduse taastamiseks, kui me ise samal ajal peame paljuks selleks isegi kõige minimaalsemaid majanduslikke kohustusi.

See kohustus ei lasu ainult väheseil. Kaasmaalasil, kes tänaseni peamiselt on seda kohustust majanduslikult kandnud, on moraalne õigus ütelda, et on vähe sellest, kui meie oma rahva saatust ja tema igatsust — elada jälle vabalt — mõistame ja jagame ainult halisedes või pidupäevadel kuulda sõnades, omavahelistes jutuajamistes või tulevikus tehtud lubadustes. Ainult neli-viis ööri päevas ja sellest piisab juba, et tasuda ERF-i liikmemaksu! On see palju, kui nõuda, et äratame oma juba uninuva või uinuma kippuva rahvustunde, jätame oma mõeldavad endavabandamised ja annetame vähemalt need öörid, et maailma avalik arvamine ikka ja jälle võiks kuulda vägivallast, mille osaliseks on saanud eesti rahvas, ja tema vaibumata igatsusest elada jälle vabana."

Aleksander Kaelas Stockholmis:

„Ma arvan, et Eesti Rahvusfondi senisele tegevusele peaks andma kõige objektiivsema hinnangu meile kõikidele tuntud Kersteni-komisjoni rapordid. Näiteks kui lehitseme kolmandat, 537-leheküljelist raporti, mis sisaldab Eesti kohta kõige täielikuma ülevaate, siis satume õige sageli tsitaadidele Eesti Rahvusfondi väljaannetest, ainult 2-leheküljelises bibliograafias leiame ligi kümmekond tiitlit ERF-i väljaannetest. Äsja ilmunud 34-leheküljeline spetsiaalraport „Communist Takeover and Occupation of Estonia" on oma olulistes osades aga õige suurel määral üles ehitatud ERF-i poolt väljaantud teostele. Spetsiaalrapordi lõpul toodud kirjanduse valik-loetelu sisaldab ainult 14 tiitlit, neist 11 ilmunud pärast teist maailmasõda. Viimastest on tervelt 6, seega üle poole, ERF-i väljaanded.

Veelgi suuremal määral näitavad ERF-i osatähtsust New Yorgis asuva Vaba Eesti Komitee väljaanded. Näit. 200-leheküljeline valikbibliograafia „Mid Europe" sisaldab otseselt Eesti kohta ainult neli pärast teist maailmasõda ilmunud teost ja neist on kolm ERF-i väljaanded. Sama organisatsiooni 15- lk. spetsiaal-bibliograafia orjatöö kohta „Forced Labour in the Saviet Orbit" sisaldab Balti riikide kohta ainult kolm tiitlit ja need on kõik ERF-i väljaannetest.

Need faktid ei peaks vajama mingit kommentaari ega isegi hinnangut."

Koolinõunik mag. phil. H. Rajamaa Stockholmis:

„Teha oleks veelgi rohkem, aga selleks oleks tarvis uut jõudu uute liikmete näol. Öeldakse, et Fond olevat ühe „ringkonna" käes, sellepärast ei astuvat liikmeks. See mõtteviis, kui see peaks tõeliselt eksisteerima ega ole paljaks ettekäändeks, on ekslik ja demokraatliku mõtteviisi vastane. Rahvusfondi on teretulnud kõik ringkonnad ja maailmavaatelised rühmitused, kes kannavad kommunismivastast võitlust. Mitte n. n. ringkond, vaid isikuline tublidus peab olema määravaks Rahvusfondi organites.

Kui siiski ei olda rahul Fondi senise tegevusega —, kus midagi positiivset

tehakse, seal võidakse seda ka paremini ja rohkem teha—,siis tuleb kõigepealt liikmeks astuda ja Fondi demokraatlikult valitavate organite kaudu uuendada ja täiendada senist juhtkonda uute jõududega ja nendega koos uute võitlusideega."

Eesti Akadeemilise Naiste Ühingu juhataja pr. Mea Krims Stockholmis:

„Hindan kõrgelt Eesti Rahvusfondi senist tegevust, milline on suunatud kodumaa vabastamisele. Olen mitmel puhul saatnud ERF-i asjatundlikult koostatud väljaandeid välismaale, kus nad on väga head tunnustust leidnud ning kus asjast huvitatud isikud on kasutanud edukalt neid andmeid."

Pr. Erika Viirsalu-Nivanka Stockholmis:

„Meie rahva eluõiguste eest ei võitle keegi teine. Kogemus on meile näidanud, et kui meie häda oli suur, kadusid kõik sõbrad ja meie seisime üksi. Nii on see ka praegu, kus rahvaste võitlus käib elu ja surma peale. Meie peame koondama ise oma jõud, peame omavahel kokku hoidma, et lakkamatult meenutada maailmale, et oleme olemas ja et oleme valvel oma kodumaa õiguste eest ja võitluses ülekohtu vastu. Meie rahvusliku võitlusorganisatsiooni — Rahvusfondi — toetamine ja selle ümber koondumine on minu arvates mitte ainult iga pagulase, vaid ka iga vabas maailmas viibiva eestlase kohus — ka sel juhul, kui meile mõned sammud või võtted ei peaks meeldima.

See fakt, et eestlased olude kiuste ja kõigist hoolimata visalt jätkavad oma vabadusvõitlust, leiab väljaspool rohkem tähelepanu ja hindamist, kui meie ehk seda asja keskel olles mõistame."

Eesti Gaidtöö Keskuse juhataja pr. Alma Väina Rootsis:

„Meie välisvõitluse organina on ERF teinud oma pikaajalise tegevuse jooksul tõhuse töö kirjutiste, dokumentide hankimise ja muude abinõude kaudu Eesti küsimuse tutvustamiseks väljaspoole. On hangitud ja avaldatud hulk andmeid meie kodumaa praeguse olukorra kohta, mis on kahtlemata suure tähtsusega meie kodumaa vabastamise võitluses."

Eesti Skauttöö Keskuse juhataja Gustav Ilves Rootsis:

„Paguluses viibivate eestlaste poolt on tehtud palju selgitustööd vabale maailmale Eestile ja teistele orjastatud rahvastele tehtud vägivallast Nõukogu Liidu poolt.

Raskuspunkt selles selgitustöös on kahtlematult lasunud Eesti Rahvusfondil, kelle poolt kogutud, läbitöötatud ja paljundatud materjalid on aidanud palju kaasa vabade rahvaste silmade avamiseks kommunistliku riigikorra ja punase Venemaa nägemiseks.

Tänu Eesti Rahvusfondi majanduslikule toetusele on meile vajalikku selgitustööd saanud teha ka arvukas kogu üksikisikuid ja organisatsioone,

nende hulgas ka meie põlvpükstes saadikud — skaudid. Rahvusvaheliste skautide suurlaagrites ja mujal suurkogumistel on viimaste poolt viidud Eesti probleemid sadatuhandete teiste rahvuste noorte teadvusse."

Ajakirjanik ja kirjanik Arno Raag USA-s:

„See on vana, kuid alati kehtiv tõde: oma vaenlase võitmiseks pead teda ja tema tegevust lähemalt ning pidevalt tundma. Ajalugu teab palju juhtumeid, kus vaenlase, tema võitlusvahendite ning taktikaliste võtete puudulik tundmine on kujunenud saatuslikuks. Nii saab ka vabas maailmas eluneva eestlaskonna võitlus oma kodumaa eest olla ainult siis maksimaalselt tõhus, kui see eestlaskond peale kommunismi teab ka seda, mis toimub okupeeritud Eestis ja mis on seal võimutsevate punaste okupantide üksikute sammude tõeline tagapõhi. Viimast püüavad nad ju kramplikult varjata. See töö ei ole iseenesest sugugi lihtne. Et langetada õigeid diagnoose, selleks peab olema küllaldaselt materjali, heade oskustega läbitöötajaid ning külladaselt aega. Enesestmõistetav, et see kõik nõuab ka palju majanduslikke kulusid.

Eesti Rahvusfond on seda tööd üheksa aasta kestel teinud tunnustamisväärse edukusega ja tema töö viljana on ilmunud hulk vastavaid väljaandeid ja perioodiline väljaanne „Newsletter". Eesti Rahvusfondi senise töö tulemused kõnelevad enese eest. Sellepärast jääb soovida talle vaid julgesti edasi! Kord kroonib seda tööd vaba iseseisev Eesti — meie kõikide ühine kustumatu eesmärk!"

Vabaduse Risti kavaler Elmar Nerep Stockholmis:

„Rahvusfond peab kestma niikaua kui kestab Eesti vabadusvõitlus. Kord algul — 1948. a. — nimetati ajalehis Rahvusfondi eesti pagulasparlamendiks. See oli liialdus. Hoidku taevas sellest parlamenditsemisest. Küll aga tuleks ERF-i juurde koondada rõhuvam osa ülesannetest eesti rahvusliku olemasolu ja omakultuuri säilitamise alal paguluses.

Ja sellepärast on õigus küsida: miks hoiate ikka endid eemale ERF-ist? Ärgem rääkigem põhjustest — neid pole, või on jälle nii palju ja suured, et need pole usutavad.

Jah, nii on. Toetan igapidi Rahvusfondi, jättes omale vabaduse arvustada tema tööd ERF-is olles. Ühtlasi kutsun kõiki teisitimõtlejaid — tulge kaasa ning aidake parandada ja teha seda, mida vaja ja mida peate õigeks. Vabadussõjas ei küsinud keegi, kas käsuandja või käsu täitmise koht meeldis või mitte, vaid tuli võidelda. Miks käimasolevas võitluses relvaga peaks see olema teisiti?!"

Ajakirjanik V. Minneste USA-s:

„Minu arvates jõud on siin maailmas ainus tegur, mis loeb. Aga eriti, kui ta esineb ühe rahva ühtsuses ja õigluses ja puhtuses. Ja see ometigi on, mida meie ometigi endile ise peaksime saama anda. Miks me seda siis ei tee?

Kahju, aga tõsi, me ei ole seda seni teinud. Ega ole samutigi mitte

ühtainustki märkigi, et me kuidagi viisi sellele lähemaski tulevikuski läheneмas võiksime olla.

See on ohtlik olukord. Ja niisuguses olukorras mulle näib, ei ole seni ka olnud ühtki teist korraldust praeguse Eesti Rahvusfondi kõrval, mis meie välispoliitilise võitlustöö alal nimetamisväärseltki oleks suutnud midagi sellesarnast korda saata, mida ERF seni vägagi piiratud võimaluste juures siiski on suutnud teha. Seda tuleb hinnata, kui olla vähegi õiglane ja eestlane. ERF on minu arvates parim ja hädavajalikum, mis meil välispoliitilise võitlustöö alal praegu üldse olemas on!"

Eesti Üliõpilaskonna Rootsis esimees Rein Kõrgma:

„Oma tunnustusväärse tegevuse kõrval välispropagandaliste publikatsioonide väljaandmisel on Eesti Rahvusfond olnud majanduslikuks seljatoeks niipea, kui vajalikuks on osutunud eesti organisatsioonide esindajaile osavõtt konverentsist või kongressist. Võin tänuga nentida, et toetust on saanud ka üliõpilased, abina, mis veelgi hinnatavam, kui meelde tuletada, et vajalikud summad on kokku pandud kaasmaalastelt tihtigi napist sissetulekust. Eesti Üliõpilaskonnal Rootsis on olnud eeliseks võida arendada koostööd ERF-iga peamiselt rahvuslikkude ürituste korraldamisel. Loodan selle koostöö jätkumist ka tulekikus."

Lõppsõna — edasivaade

Pärast Stalini surma sai Kremli praegustele võimumeestele osaks raske Stalini pärandus: välisrindel — lahedamata konflikt Titoga, järjest kasvavad raskused satelliitriikidega ja rivaaliteet ning vastolud Hiinaga, siserindel — kommunistliku ideoloogia kriis ühes kriisidega põllumajanduse, töötsude, varustuse, vääringu jne. aladel. Oleme nimetanud siin ainult olulisemaid.

Kui Stalin oleks elanud olnuks ta arvatavasti ka ise sunnitud olnud oma jõupoliitikat muutama ja järelandmisi tegema. Nüüd on langenud see ülesanne aga praegustele N. Liidu juhtidele. Need aga arvatavasti sõjaväelaste nõudel otsustasid tekkinud raskuste peasüü panna Stalinile ja tema n. n. isikukultusele, pestes sellega oma käed puhtaks mineviku vigade ja kuritegude eest.

Neil põhjusil on Kremli võimumehed, kas pikemaks või lühemaks ajaks muutnud oma taktikat nii välis- kui ka siserindel. Välisrindel on asendatud endine ründay poliitika manööverdava isiklikke kontakte taotleva diplomaatiaga, n. n. Genfi vaimu ja naeratuste poliitikaga.

Sissejuhatuseks sellele tegi N. Liit mõningaid territoriaalseid järelandmisi Austrias ja Soomes (Porkala tagasiandmine). Neid järelandmisi tuletatakse nüüd korduvalt meelde, nõudes, et nüüd on kord teha USA-l järelandmisi ja likvideerida baasid Euroopas. Enne, kui läänemaailma avalikkuses on jõutud selgusele, mida N. Liit õieti oma järelandmistega taotleb, seisti uute „üllatuste" ees. N. Liit oli avastanud lääne rindes nõrga koha Lähis-Idas — Egiptuses ja teistes Araabia maades —, kus ta on rünnakul.

Siserindel heidavad praegused võimumehed Stalinile ette muu hulgas, et ta võõrdus rahvast ja ei omanud enam õiget ettekujutust rahva tarvidustest ja vajadustest. Näib nagu oleks pärast Stalini surma N. Liidus avastatud rahvas ja rahvahulgad, kelle tarvidusi tuleb arvesse võtta jne. Sellelt seisukohalt tuleb hinnata ka, võrreldes Stalini ajaga, NKVD mõningate võimupiiride kärpimist ja olukorra parandamist orjatöölaagrites ning nende ümberkorraldamise kavatsusi.

Samal ajal on N. Liidu võimumehed aga korduvalt väljendanud, et nad ei ole ja ei saa kunagi loobuda oma lõppeesmärgist — kommunistliku korra teostamisest N. Liidus ja teistes maades. Sellepärast oleks asjata loota, et Kreml vabatahtlikult loobuks kommunistliku partei diktatuurist, nimetatagu seda siis isiklikuks või kollektiivseks, et nad taastaksid demokraatlikud vabadused, eeskätt sõna-, trüki-, koosolekute-, streigi- jm. vabadused. Kuidas on nende vabadustega lugu praegu raudeesriide taga, näitasid väga hästi hiljutised sündmused Poznanis Poolas.

Nii kokkuvõtteid tehes ja edasi vaadates ERF-i ülesannetele lähemas tulevikus praeguse N. Liidu uue suuna taustal, tuleb konstateerida, et ERF-i põhialustes ja eesmärkides ei ole meil midagi vaja revideerimisele võtta. Vastupidi — ERF-i tähtsus ja ülesanded on kasvanud, sest N. Niidu uus poliitika on tekitanud segadusi ja illussioone ning võib veelgi enam segadusi tekitada lääne maailma avalikus arvamises. ERF-i ülesandeks on seepärast oma võimaluste piirides endiselt katsuda lääne avalikus arvamises oma hoiatavalt häält kuuldavale tuua ja näidata, mis tegelikult seisab N. Niidu uue suuna ja taktika taga. Teistelt poolt on N. Liidu uue poliitika suuna jälgimine palju komplitseeritum ja nõuab veelgi rohkem vaeva ja kahtlematult ka senisest suuremaid kulutusi. Kogu vaba eestlaskonna ülesanne on siin siiralt kaasa aidata, et täituks meie ühine kustumatu siht — iseseisev ja rippumatu Eesti Vabariik.

LISAD

ERF-i tulude ja kulude aruanne augustist 1946.—31. detsembrini 1955.

Tulud	aug. 46-30.9.51	1.10.51-30.9.52	1.10.52-30.9.53	1.10.53-30.9.54	1.10.54-31.12.55	Kokku aug.46-31 dets. 1955
Raudkaardid	171.980	30.483	24.882	28.036	30.808	286.189
Toetused ja mälestustähed	76.155	3.390	2.193	3.920	2.944	88.602
Üritused	29.838	6.743	6.298	4.270	4.913	52.062
Tulud kirjastustegevusest	11.598	6.306	7.266	334	1.049	26.553
Muud tulud	21.571	10.143	22.617	31.129	43.982	129.442
	311.142	57.065	63.256	67.689	83.696	582.848
Kulud						
Trükised	54.062	13.409	8.316	7.487	5.877	89.151
Pressiteenistus	107.177	24.841	27.763	34.049	40.477	234.307
Informatsioon ja välispropaganda	43.422	5.247	6.814	9.743	14.442	79.668
Töötasud	43.595	7.170	10.435	9.225	12.750	83.175
Korjanduskulud	13.607	228	394	261	188	14.678
Postikulud	13.781	1.189	1.193	1.009	1.232	18.404
Bürookulud	15.842	3.505	3.325	2.968	4.020	29.660
Sõidukulud	4.936	186	447	290	639	6.498
Aparaadid ja inventaar.	7.653	555	3.876	—	1.780	13.864
	304.075	56.330	62.563	65.032	81.405	569.405
Ülejääk	7.067	735	693	2.657	2.291	13.443
	311.142	57.065	63.256	67.689	83.696	582.848

Eesti Rahvusfondi väljaanded:

EAST AND WEST sari:

1 J. Survel, Estonia To-Day. Life in a Soviet-Occupied Country. East and West No. 1. London 1947. 70 lk. Trükk otsas.
2 A. Kaelas, The Worker in the Soviet Paradise. East and West No. 2. London 1947. 48 lk. Trükk otsas.
3 E. Kareda, Technique of Economic Sovietisation. East and West No. 3. London 1947. 126 lk.

4 H. Rajamaa, The Moulding of Soviet Citizens. East and West No. 4. London 1948. 60 lk. Trükk otsas.
5 E. Kareda, Estonia in the Soviet Grip. Life and Conditions under Soviet Occupation 1947—1949. East and West No. 5. London 1949. 100 lk.
6 A. A. Kristian, The Right to Self-Determination and the Soviet Union. East and West No. 6. London 1952. 80 lk.
7 Erika Viirsalu, Women and Youth in Soviet-Occupied Estonia. East and West No. 7. London 1955. 72 lk.

VALGE RAAMATU sari:

8 Estonia, Basic Facts on Geography, History, Economy, Stockholm 1948. 16 lk.
9 A. Rei, Nazi-Soviet Conspiracy and the Baltic States. Diplomatic Documents and Other Evidence. London 1948. 62 lk.
10 A. Kaelas, Human Rights and Genocide in the Baltic States. A Statement Submitted to the Delegations to the United Nations General Assembly, September 1950. Stockholm 1950. 60 lk Trükk otsas.

Mitmesugused:

11 A. Rei, Have the Small Nations Right to Freedom and Independence? London 1946. 32 lk. Trükk otsas.
12 We Demand Freedom for Estonia. Memoranda Presented to the Delegations at Paris Conference. London 1947. 40 lk. Trükk otsas.
13 Lidandets väg. En berättelse om de baltiska folkens förintande. Stockholm 1949. 54 lk. Trükk otsas.
14 J. Klesment, The Estonian Soldiers in the Second World War. Stockholm 1948. 62 lk. (Stensileeritud)
15 A. Ekbaum, Destruction of Independent Farming in East Europe. Stockholm 1949. 60 lk. (Stensileeritud)
16 W. K. Matthews, Anthology of Modern Estonian Poetry. Gainesville 1953. 162 lk.
17 Erika Viirsalu, Naine ja noorsugu okupeeritud Eestis. Stockholm 1955. 44 lk. (Stensileeritud)
18 A. Kaelas, Okupeeritud Eesti. Stockholm 1956. 120 lk.
19 E. Krepp, Eesti vabaduse eest (ERF-i 5 a. tegevuse ülevaatebrošüür). Stockholm 1952. 32 lk.
20 A. Rei, Soviet Deportations in Estonia. Stockholm 1946. 18 lk. (Stensileeritud).
21 Kolm ingliskeelset kõnekonspekti (stensileeritud). Stockholm. 1953.
   a) Estona and Its People, 6 lk.
   b) Forcible Occupation of Estonia, 6 lk.
   c) Estonian Culture, 7 lk.

Äratrükid:

22 K. Aun, On the Spirit of the Estonian Minorities Law. Äratrükk Apophoreta Tartuensis'est. Stockholm 1949. 8 lk.
23 A. Mägi, Über die Verfassungsentwicklung in der Republik Estland. Äratrükk Apophoreta Tartuensis'est. Stockholm 1949. 16 lk.
24 E. Poom, The Productivity of Collective and Private Enterprise in Agriculture. A Comparative Study of Soviet and Estonian Achievements. Äratrükk Apophoreta Tartuensis'est. Stockholm 1949. 20 lk.
25 H. Ronimois, Constitutional Shortcomings of the Soviet Industrial Planning. Äratrükk Apophoreta Tartuensis'est. Stockholm 1949. 12 lk.
26 E. Uustalu, Double Transliteration of Geographical Names Äratrükk ajakirjast „American Slavic and East European Review", Vol. XV, No. 2. aprill 1956. 4 lk.
27 G. Ränk, Die estnische Volkskundeforschung in den Jahren 1945 bis 1955. Äratrükk ajakirjast „Zeitschrift für Ostforschung" Marburg-Lahn, 1956. 10 lk.

Perioodilised väljaanded:

28 Newsletter from Behind the Iron Curtain. Reports on Communist Activities in Eastern Europe. Stockholm. Vol. I—X.
29 East and West. A Quaterly Review of Soviet and Baltic Problems. No. 1—6. Stockholm—London.
30 Eesti Rahvusfondi Teated Stockholm. Nr. 1--31.

ERF-i toetusi konverentsidest osavõtuks ja mitmesugusteks üritusteks

Euroopa Liikumise poliitilise noorsoo kongress Haagis (okt. 1952). Osavõtjad: A. Horm ja V. Linnuste. Kr. 300.
Kesk- ja Ida-Euroopa Sotsialistliku Uniooni 5. kongress Milanos, Sotsialistliku Internatsionaali 2. kongress Milanos ja Pagulassametiühingulise Keskuse nõukogu koosolek Pariisis (okt. 1952). Joh. Mihkelson. Kr. 376.
Euroopa Nõukogu täiskogu ja Liberaalide Uniooni aastakongress Strasbourgis (sept. 1952) A. Varma. Kr. 100.
Euroopa Liikumise Ida- ja Kesk-Euroopa komisjoni koosolek Pariisis (nov. 1952). A. Rei. Kr. 300.
3. rahvusvaheline üliõpilaste konverents Kopenhaagenis (jaan. 1953). Meemo Mäelo ja V. Nemvalts. Kr. 100.
Euroopa Liikumise Ida- ja Kest-Euroopa komisjoni koosolek Londonis (veeb. 1953). A. Varma. Kr. 400.
Noorte Euroopaföderalistide Uniooni kongress-õppenädal Pariisis, Uniooni Keskkomitee koosolek Pariisis (apr. 1953). ja Uniooni informatsioonipäevad Colmaris (mai 1953). V. Linnuste. Kr. 200.
Liberaalse ja Radikaalse Nooruse maailmaliidu kongress Lääne-Berliinis (mai 1953). E. Kuntsel ja prl. H. Mängel. Kr. 300.
Ida- ja Kesk-Euroopa eksiilnoorte kongress ja keskkomitee koosolek Pariisis ja informatsioonipäevad Mühlhausenis (juun. 1953). V. Linnuste. Kr. 100.
Euroopa Liikumise Noortesekretariaadi Ida- ja Kesk-Euroopa probleemide konverents Pariisis (juun. 1953). K. Kandre, Al. Terras ja I. Laaban. Kr. 300.
Euroopa Liikumise Rahvusvahelise Eksekutiivbüroo koosolek Strasbourgis (juun. 1953) ja Euroopa Liikumise Ida- ja Kesk-Euroopa komisjoni koosolek Pariisis (juun. 1953). A. Rei. Kr. 225: 95.
Liberaalse ja Radikaalse Nooruse Maailmaliidu aastakongress Oxfordis (juul. 1953). Prl. E. Eliaser. Kr. 300.
Euroopa Põllumajandusliidu aastakongress Sevillas (okt. 1953). T. Kint. Kr. 650.
Euroopa Liberaalse Nooruse aastakongress Luxemburgis (aug. 1953). A. Horm. Kr. 250.
Euroopa Liikumise Noortesekretariaadi aktiivsete noortejuhtide õppelaager (juul.—aug. 1953). T. Tõnisson ja K. Lüsi. Kr. 400.
5. ülemaailmne vanemskautide kokkutulek (Rover Moot) Schveitsis (aug. 1953). Eesti vanemskautide esindusgrupp. Kr. 250.
Westminstri II majanduskonverents Londonis (jaan. 1954). Ed. Poom. Kr. 341.
Euroopa sotsialistlike parteide kongress Brüsselis (veeb. 1954). Joh. Mihkelson. Kr. 300.
Rahvusvaheline konverents UNO põhikirja probleemide üle Marienburgis (märts 1954) ja Rahvusvaheline seminar Euroopa sotsiaalprobleemide üle Bonnis (märts. 1954). V. Linnuste ja R. Riitsalu. Kr. 255.
Euroopa Liikumise Ida- ja Kesk-Euroopa komisjoni koosolek Pariisis (juun. 1954). A. Rei. Kr. 450.
Euroopa Liberaalse Nooruse konverents Liéges Euroopa probleemide arutamiseks (juul. 1954). M. Mäelo. Kr. 300.
Euroopa Liikumise Ida- ja Kesk-Euroopa Noorte Nõukogu eksekutiivkomitee koosolek Pariisis. Al. Terras. Kr. 120.
Liberaalse ja Radikaalse Nooruse Maailmaliidu aastakongress Varèses (sept. 1954). A. Horm. Kr. 321.
Rahvusvaheline etnoloogide kongress Kopenhaagenis (juul. 1954). G. Ränk. Kr. 150.
Algkooliõpetajate Maailmaliidu kongress ja Õpetajate Maailmaliidu kongress Oslos (aug. 1954). Enn Saluveer (Inglismaalt) ja E. Saare. Kr. 250.
26. Pen-klubide kongress Amsterdamis (juun. 1954). O. A. Webermann. Kr. 153: 75.

Euroopa Põllumajandusliidu aastakoosolek Schveitsis (okt. 1954). Arn. Kivimäe. Kr. 325.

Eesti Komitee kultuurnäitus „Eestlased Rootsis" (sept.—okt. 1954). Kr. 500.

Eesti laulude ettekanne Vatikani ja Müncheni raadioringhäälingutes (juul. 1954). R. Raidve. Kr. 260.

Rahvusvaheline skautsalkade jamboree Shotimaal (juul. 1954. ja skautsalkade jamboree Norras (juul. 1954). Osavõtjad eesti skautide esindusgrupid. Kr. 300.

Pan-Euroopa Liikumise 6. kongress Baden-Badenis (nov. 1954). R. Riitsalu. Kr. 75.

Sotsialistliku Noorte Internatsionaali kongress Kopenhaagenis (okt. 1954). R. Kolk. Kr. 103.

Euroopa Noorte Föderalistide 3. kongress Pariisis (nov. 1954). M. Lasberg. Kr. 248.

Euroopa Föderalistide Liidu 5. kongress Pariisis (jaan. 1955). A. Saareste. Kr. 300.

Euroopa Noorte Föderalistide Keskkomitee ja Ida-Euroopa komisjoni õppenädal ja koosolek Pariis-Melunis (märts 1955) ja Ülikoolivahelise Föderalistide Liidu õppenädal ja keskkomitee koosolek Amsterdamis (apr. 1955). V. Linnuste. Kr. 100.

Ida- ja Kesk-Euroopa Noorte Nõukogu aastakoosolek ja Eksekutiivkomitee koosolek Rochette-Melunis (mai 1955). Al. Terras. Kr. 100.

Liberaalide Maailmaunioni aastakoosolek Luzernis (sept. 1955). A. Varma. Kr. 300.

Sotsialistliku Internatsionaali maailmakongress Londonis (juul. 1955). Joh. Mihkelson. Kr. 300.

„Nelja Suure" kokkutulek Genfis (juul. 1955). A. Rei ja A. Aspel. Kr. 1056: 63 (ERF-i eriaktsiooni summadest).

Interparlamentaarse Uniooni kongressi aktsioonideks ja memorandumi koostamiseks Helsingis (aug. 1955). H. Kiisk. Kr. 200.

Balti diplomaatlike esindajate nõupidamine Londonis (okt. 1955.). A. Rei. Kr. 700 (ERF-i eriaktsiooni summadest).

Euroopa Liberaalse Nooruse aastakongress Heilbronis (nov. 1955). A. Horm. Kr. 300.

27. Pen-klubide kongress Viinis (juun. 1955). O. A. Webermann. Kr. 153: 75.

Ülemaailmne üliõpilaskonverents Birminghamis (juul. 1955.). Vold. Kiviaed. Kr. 400.

Euroopa majandusteadlusikud päevad Bad-Ischlis (sept. 1955). T. Kint. Kr. 344.

Euroopa Põllumajandusliidu kongress ja aastakoosolek Pariisis (okt. 1955). A. Reintamm.

J. R. 200 Sõprusühingule J. R. 200-sse puutuvate ajalooliste materjalide hankimiseks Soomes (juul. 1955). M. Juhkam. Kr. 200.

Rootsi K. F. U. K. gaidide poolt korraldatud rahvusvaheline suurlaager Dalarnas (juun.—juul. 1955). Eestit Gaidtöö Keskuse esindajad. Kr. 150.

Rahvusvaheline skautide jamboree Ameerikas (aug. 1955), Hærulfi Divisjoni rahvusvaheline jambooree Taanis (juul. 1955) ja skautide laager Nordre Kinnirudis (juul. 1955). Eesti Skauttöö Keskuse esindajad. Kr. 200.

Gaidide III suurlaager Rootsis (1956). Kr. 200.

Skautide III suurlaager Rootsis (1956). Kr. 200.

Euroopa Föderalistide Liidu 6. kongress Luxemburgis (märts. 1956). A. Saarste. Kr. 240.

Õpetajate Maailmaliidu Ülemaailmne õpetajate kongress Manilas (aug. 1956). H. Jänes. Kr. 150.

Ida- ja Kesk-Euroopa Vaba Nooruse Nõukogu II kongress Pariisis (juun. 1956). S. Hanson, E. Penno, O. Olesk, prl. E. Elfaser, H. Olt. Kr. 350.

Euroopa Liikumise Ida- ja Kesk-Euroopa komisjoni koosolek Pariisis (juun. 1956) ja läbirääkimised Saksamaal (juun. 1956). A. Rei. Kr. 529.

Peale ülaltoodud toetuste on viimase viie aasta jooksul antud veel terve rida mimesuguseid vähemaid toetusi. Neist võiks nimetada muude hulgas iga-aastast 50—70 kr. ulatuses Vabade Eestlaste Põllumajandusliidule nende aastaraamatute väljaandmiseks, peamiselt ingliskeelsete sisukokkuvõtete tegemiseks; Eksiilüliõpilaste Keskorganisatsioonile Rootsis informatsioonibülletääni rootsi keeles väljaandmiseks (Kr. 100. — 1953), Eesti Teaduslikule Seltsile aastaraamat I väljaandmiseks (Kr. 250.— 1953), Eesti Koolide Toetuskapitalile koguteos „Tammine rahvas" väljaandmiseks (Kr. 250), Noorte ajakiri Tulehoidjale toetustellimisteks (Kr. 150), H. Kiiskile eesti helitööde nootide hankmiseks ja Soomes leiduvate eesti helindite ülevaate koostamiseks (Kr. 140.— 1954), Newsletteri toimetajale pr. H. Purrele Kr. 90: 55 kuludet katteks seoses tunnistuste andmisega UNO orjatöölagrite uurimiskomnsjonile Genfis (okt. 1952). jne. jne.

ERF-i organid 1952—1956

ERF-i Esinduskogu koosseis 1954/56. aastal

Hälsingborgi valimisjaoskond: Villem Koern, Aleksander Võigemast.

Lundi valimisjaoskond: Eduard Peanberg, Leida Salu, Harald Viirsalu (lahkunud Esinduskogu koosseisust veebr. 1956).

Malmö valimisjaoskond: Mart Järvik, Hans Nurk.

Göteborgi valimisjaoskond: Kaarel Aidla, Jakob Aljas, Eduard Kägi, Viktor Lehes, Martin Ots, Gerhard Peet, Heino Riomar, Juhan Saarse.

Alingsåsi valimisjaoskond: Johannes Hellberg, Otto Mullas, Ivar Paljak, Joh. Sommer.

Borås valimisjaoskond: Heino Alliksaar, Eduard Illermaa, Karl Mäe, Boris Schmul, Jaan Sütt.

Jönköpingi valimisjaoskond: Armin Vene.

Norrköpingi valimisjaoskond: Eerik Laid, Villem Maaker, Heinrich Mark, Adolf Nyman, Emil Odraks, Hans Paas.

Eskilstuna valimisjaosakond: Arnold Ilves, Kustav Järvlepp, Mart Kiiver, Johannes Ojasaun, Philipp Selli.

Kumla valimisjaoskond: Johannes Lill, Aleksander Paal.

Stockholmi valimisjaoskond: Olaf Aule, Arvo Horm, Richard Indreko, Renate Kaasik, Aleksander Kaelas, Elmar Kandre, Tõnis Kint, Raimond Kolk, Endel Krepp, Hele Lüüs, Aleksander Margiste, Bernhard Mäelo, Elmar Nerep, August Nurmiste, Ervin J. Nõmmera, Olev Olesk, Voldemar Palm, Enno Penno, Harald Perlitz, Arnold Purre, Herman Rajamaa, Zoja Raskasov, Juhan Raud, August Rei, Gustav Ränk, Richard Saving (lahkunud surma läbi okt. 1955), Artur Terras, Aleksander Varma, Erika Viirsalu-Nivanka, Aarne Väsimaa. Asemikuna Esinduskogusse tulnud Martin Juhkam.

Södertälje valimisjaoskond: Julius Jakobson, Enno Laur, Valdeku Nurmela, Herman Somp.

Uppsala valimisjaoskond: Johan Järv, Eduard Keeleste, Aksel Mark, Artur Mägi.

Västerås valimisjaoskond: Voldemar Lilla.

Juhatused

(Aastaarvud näitavad valimisaega)

1952: H. Perlitz (esimees), Renate Kaasik (abiesimees, kirjastustoimk. juhataja), T. Kint (abiesimees), E. Krepp (abiesimees), K. Erenurm, A. Hammer, R. Härm (lahkus juh. aug. 1953), Jul. Jakobson, M. Juhkam (aktsioonitoimk. juhataja), J. Järv, E. Kandre (laekur), P. Kangro, Marta Kiisk, R. Kolk, K. Käärik, L. Laid, Hele Lüüs, B. Mäelo, M. Mäelo, E. Nerep, Julie Paljak, V. Palm, E. Penno, Arn. Purre (informatsioonitoimk. juhataja), M. Põlde, E. Pütsep (lahkus juh. sept. 1953), Zoja Raskasov, R. Saving, A. Varma, Margot Üksi, Madis Üürike (lahkus juh. aug. 1953), kandidaatidena juhatusse tulnud J. Marand, K. Vildma, O. J. Kiisel.

1953: H. Perlitz (esimees), Renate Kaasik (abiesimees, kirjastustoimk. juhataja), E. Krepp (abiesimees), V. Palm (abiesimees), K. Erenurm, A. Hammer, M. Juhkam (laekur), E. Kandre, Marta Kiisk, T. Kint, K. Käärik, L. Laid, S. Loor (aktsioonitoimk. juhataja), K. Lüsi (Organisatsioonitoimk. juhataja) (1953. a. loodud uus toimkond), Hele Lüüs, B. Mäelo, O. Olev, Julie Paljak, E. Penno, Arn. Purre (informatsioonitoimk. juhataja), M. Põlde, Zoja Raskasov, J. Raud, G. Ränk, R. Saving, R. Tarmet, Artur Terras (pagulasküsimuste toimk. juhataja), T. Tõnisson, A. Varma, K. Vildma ja Margot Üksi.

1954: H. Perlitz (esimees), Renate Kaasik (abiesimees, kirjastustoimk. juhataja), E. Krepp (abiesimees), V. Palm (abiesimees), O. Aule A. Horm, M. Juhkam (laekur), J. Järv, E. Kandre, Marta Kiisk, T. Kint, Al. Kompus, R. Kõrgma, K. Käärik, L. Laid, B. Lehiste, S. Loor, B. Mäelo, Erika Nivanka, E. Penno, P. Poom, Ed. Pruuli (organisatsioonitoimk. juhataja), Arn. Purre (informatsioonitoimk. juhataja, lahkunud juh. ja toimk. juhataja kohalt nov. 1955), I. Randmets, Zoja Raskasov (aktsioonitoimk. juhataja), G. Ränk, R. Saving (lahk. surma läbi okt. 1955), Art. Terras (pagulasküsimuste toimk. juhataja), E. Umblia, A. Varma, K. Vildma, kandidaatidena juhatusse tulnud Hele Lüüs, R. Moora.

1955: (ERF-i tegevusaasta üleviimise tõttu kalendriaastale 1955. a. lõpul ettenähtud juhatuse valimised toimusid 1956. a. alguses).

1956: H. Perlitz (esimees), E. Krepp (abiesimees), V. Palm (abiesimees), E. Umblia (abiesimees), O. Aule, A. Horm, Jul. Jakobson, M. Juhkam (laekur), Renate Kaasik, Marta Kiisk, Aarne Kint, A. Kompus, R. Kõrgma, K. Käärik, L. Laid, B. Lehiste, A. Mossin, B. Mäelo, O. Mänd (kirjastustoimkonna juhataja), Erika Nivanka (informatsioonitoimk. juhataja), A. Ojapõld, I. Paljak, E. Penno (aktsioonitoimk. juhataja), P. Poom, Ed. Pruuli (organisatsioonitoimk. juhataja), I. Randmets, Zoja Raskasov, A. Ruusa, G. Ränk, Art. Terras (pagulasküsimuste toimkonna juhataja), K. Vildma.

Toimkonnad

Kirjastustoimkond:

1952: Renate Kaasik (juhataja), Marta Kiisk, E. Krepp, K. Käärik, E. Pütsep, Zoja Raskasov, E. Laid, Adelaide Lemberg, A. Horm, H. Ester, Elga Eliaser, Helene Purre.

1953: Renate Kaasik (juhataja), E. Krepp, K. Käärik, Zoja Raskasov, A. Varma, A. Horm, Elga Eliaser, Helene Purre, E. Laid, I. Vaher, L. Kelt A. Kaelas, Adelaide Lemberg, E. Pütsep.

1954: Renate Kaasik, (juhataja), Elga Eliaser, A. Kaelas, A. Horm, E. Krepp, K. Käärik, Adelaide Lemberg, Erika Nivanka, E. Penno, P. Poom, Helene Purre, E. Umblia, I Vaher, O. Mänd, E. Laid.

1956: O. Mänd (juhataja), Renate Kaasik, G. Ränk, E. Krepp, Elga Eliaser, E. Tender, E. Pütsep, Harald Nurk, A. Horm, I Vaher, E. Laid, Erika Nivanka, P. Poom, Ed. Reining.

Aktsioonitoimkond:

1952: M. Juhkam (juhataja), Julie Paljak, Margot Üksi, R. Tarmet, E. Penno, V. Linkvist, L. Pihlberg.

1953: S. Loor (juhataja), Julie Paljak, Gea Lepper, Virve Mängel, E. Penno, O. Paju, L. Pihlberg, H. Reps.

1954: Zoja Raskasov (juhataja), Eha Kohh, Daisy Nahkur, Rosalie Hiielo, L. Laid, H. Kiisk, I. Paljak, E. Pütsep.

1956: E. Penno (juhataja), Zoja Raskasov, Daisy Nahkur, H. Kiisk. R.

Kõrgma, I. Paljak.

Informatsioonitoimkond:

1952: Arn. Purre (juhataja), H. Rajamaa, M. Põlde, K. Vildma, P. Kangro.
1953: Arn. Purre (juhataja), O. Olesk, M. Põlde, H. Rajamaa, G. Ränk, R. Tarmet, T. Tõnisson.
1954: Arn. Purre (juhataja 1. nov. 1955), H. Rajamaa (juhataja asetäitja 1. nov.), G. Ränk, O. Aule, R. Kõrgma.
1956: Erika Nivanka (juhataja), Julie Steinman, Sulev Numiste, Aarne Kint,

Organisatsioonitoimkond (loodud 1953/54. tegevusaastal):

1953: K. Lüsi (juhataja), I. Vaher, Juhan Raud, Jaan Raud, L. Ignats, H. Heinlaid, H. Ting, I. Randmets, R. Renning.
1954: Ed. Pruuli (juhataja), V. Kaiu, A. Kompus, B. Mäelo, I. Randmets, P. Rudi.
1956: Ed. Pruuli (juhataja), V. Kaiu, P. Rudi, I. Randmets, B. Mäelo, E. Nerep, A. Mossin.

Pagulasküsimuste toimkond:

1952: Art. Terras (juhataja), A. Kõrgma, E. Saidra.
1953: Art. Terras (juhataja), A. Kõrgma, E. Saidra, E. Umblia.
1954: Art. Terras (juhataja), A. Kõrgma, E. Saidra, E. Umblia.
1956: Art. Terras (juhataja), toimk. koosseis moodustamata.

Valimistoimkond:

1952: R. Saving (juhataja), Art. Mägi, Ilmar Rebane, J. Kaigas, K. Lepik.
1953: R. Saving (juhataja), Art. Mägi, J. Kaigas, Ilmar Rebane, K. Lindma.
1954: R. Saving (juhataja), A. Hammer, J. Kaigas, K. Lindma, Ilmar Rebane.
1956: K. Lindma (juhataja), Ilmar Rebane, A. Hammer, J. Kaigas, M. Üürike.

Finantskontrollkomisjon:

1952: A. Nurmiste (juhataja), A. Margiste, A. Paas, J. Põru, E. R. Seim.
1953: A. Nurmiste (juhataja), A. Margiste, E. R. Seim, Põru, M. Üürike.
1954: A. Nurmiste(juhataja), A. Margiste, J. Põru, A. Reintamm, E. R. Seim.
1956: A. Nurmiste (juhataja), A. Margiste, A. Reintamm, J. Põru. E. R. Seim

Revisjonikomisjon:

1952: A. Vene (juhataja), I. Randmets, V. Nurmela, H. Somp, H. Rajamaa.
1953: A. Vene (juhataja), H. Rajamaa, I. Randmets, V. Nurmela, H. Somp.
1954: H. Rajamaa (juhataja), V. Nurmela, A. Vene O. Olesk, H. Somp.
1956: A. Vene, H. Rajamaa, V. Nurmela, H. Somp. O. Aule.

Büroo

Peasekretär:

A. Peets (1952—).

Newsletteri toimetajad:

Helene Purre (1952—veebr. 1955), Elga Eliaser (veebr. 1955—).

Osakondade juhatused ja iseseisvad usaldusmehed 1956

Osakonnad

Alingsås: O. Mullas (esimees), J. Varma, Al. Varma, J. Sommer, K. Kotkas, E. Petersoo, J. Helberg.
Borås: B. Schmul (esimees), K. Spirka, L. Jaanus, A. Pauska, Ed. Illermaa, K. Mäe, A. Kask, O. Murd, V. Toompea.
Eskilstuna: Ph. Selli (esimees), V. Esken, K. Järvlepp, V. Leetmaa, A. Ilves.
Göteborg: Gerhard Peet (esimees), K. Aidla, J. Soomägi, A. Taur, E. Ugur.
Hälsingborg: A. Vaigur (esimees), Paul J. Ojala, G. Zeisig, E. Raunvee.
Kallhäll: E. Raudvee (esimees), Ilma Juhkam, M. Treilmann, L. Link,
Kumla: A. Paal (esimees), A. Mändla, N. Jaaksaar.
Lund: O. Mathiesen (esimees), Leida Salu, H. Evik. H. Eviku siirdumisega USA-sse tuli juhatusse alates juulist Eha Ots.
Malmö: J. Reitalu (esimees), R. Pommer, H. Nurk, R. Tanni, Eugenie Järvik.
Norrköping: H. Paas (esimees), J. Viira, J. Tamm, J. Pärst, A. Leppoja, M. Laagus
Skene: (Ühinenud 1956. a. Boråsi osakonnaga)
Stockholm: L. Laid (esimees), J. Konno, M. Ojala, I. Randmets, R. Renning, Eha Kohh, H. Reps.
Södertälje: A. Kõrgma (esimees), V. Nurmela, Linda Jääger, H. Somp, J. Jakobson, A. Seo, A. Peets.
Uppsala: A. Mägi (esimees), E. Keeleste, K. Valdmaa, A. Kivimäe, K. Vahtras, J. Mets, J. Järv.
Västerås: E. Roht (esimees), K. Saare j. t.

Iseseisvad usaldusmehed

Forserum — A. Randes, Hallstahammar — V. Lilla, Halmstad — Artur Kolga, alates-maist M. Nõmm, Höganäs — V. Koern, Kalmar — V. Klaar, Köping — A. Kahu, Landskrona — A. Sergo, Linköping — V. Saluste, Lysekil — J. Kaugesaar, Mullsjö, — P. J. Elber, Norrahammar — A. Vene, Nybro — A. Hendrikson, Oskarshamn — G. Lichterman, Sandviken — S. Viirman, Trelleborg — V. Härm, Uddevalla — Ev. Harjula, Upplands-Väsby — H. Rüütel, Varberg — G. Põlluäär, Älvängen — K. Malve, Örebro — H. Möldre.

ERF-i välismaised esindajad

E. Aruja — Inglismaa, K. Ast — Brasiilia, L. Juht — USA, A. Pällo — Schveits, G. Seck — Austraalia, Sigrid Koern — Eesti Selts „Eesti Kodu" juures Taanis.

ERF-i teenetemärgi saanute nimestik

Sulgudes teenetemärgi saajate asukohad märgi saamise ajal. Lühendid tähendavad: A — Alingsås, B — Borås, E — Eskilstuna, F-Forserum, G — Göteborg, H — Hallstahammar, Ha — Halmstad, Hä — Hälsingborg, Hö — Höganäs, Kh — Kallhäll, Kr — Kristianstad, Ku — Kumla, Li — Linköping, Lu — Lund, M — Malmö, Mu — Mullsjö, N — Norrköping, No — Norrahammar, Os — Oskarshamn, S — Stockholm, Sa — Sandviken, Sk — Skene, Sö — Södertälje, U — Uddevalla, Up — Uppsala, V — Västerås, Vi — Vingåker, Ä — Älvängen, Ö — Örebro.

KULDMÄRK

Rootsis:

Keeleste, Eduard (Up), Margiste, Aleksander (S), Palm, Voldemar (S), Peet, Gerhard (G), Nurmiste, August (S), Renning, Rudolf (S), Riomar, Heino (G).

Välismaal:

Aruja, Endel (Inglismaa), Jakobson, Evald (Inglismaa).

HÕBEMÄRK

Rootsis:

Aidla, Kaarel (G), Blunt, Theodor (Sö), Eistrat, Artur (S), Hammer, August (S), Jansar, Boris (Ö), Järvlepp, Kustav (E), Järvik, Mart (M), Kandre, Elmar (S), Karu, Johannes (M), Keeleste, Eduard (Up), Kelt, Leonhard (Sö), Krepp, Endel (S), Käige, Elmar (N), Korrol, Paul (Up), Laid, Leonid (S), Leetmaa, Vambola (E), Mäelo, Bernhard (S), Nurmela, Valdeku (Sö), Odraks, Emil (N), Ojaste, Elmar (G), Ojasaun, Johannes (E), Oland, Mihkel (G), Peets, Arnold (Sö), Raag, Rein (E), Randmets, Ivan (S), Raskasov, Zoja (S), Rassman, Magda (S), Rebane, Hans (S), Saluste, Vidrik (Li), Schmul (B), Seim, Ernst R. (S), Tauli, Valter (Up), Viira, Jaan (N).

Välismaal:

Kaiv, Johannes (USA), Oras, Ants (USA), Torma, August (Inglismaal), Vahter, Leonhard (USA).

RAUDMÄRK

Rootsis:

Aidla, Kaarel (G), Birkenbaum, Oskar (E), Blunt, Theodor (Sö), Esken, Väino (E), Evald, Voldemar (S), Evik, Heino (Lu), Grant, Franz (S), Hammer, August (S), Hansar, Paul (B), Ilves, Arnold (E), Jakobson, Julius (Sö), Järvlepp, Kustav (E), Järvetson, Juhan (H), Jääger, Linda (Sö), Kandimaa, Boris (B), Kask, August (B), Kiiver, Mart (E), Kivimäe, Arnold (Up), Laid, Leonid (S), Leppoja, Arnold (N), Lill, Johannes (Ku), Lillepuu, Erich (Ku), Lindvere, Johannes (Up), Luik, Villem (G), Marand, Lehte (S), Margiste, Tamara (S), Maaker, Villem (N), Mets, Jaan (Up), Mosesse, Alfred (Vi), Mäelo, Bernhard (S), Mägi, Peeter (G), Mändla, Arnold (Ku), Oebius, Karl (G), Ojala, Paul J. (Hä), Oja, Karl (N), Paas, Hans (N), Paas, Arnold (S), Parlo, Ado (G), Ploom, Karl-Eduard (G), Pommer, Rudolf (M), Pähn, Ilja (Kr), Raag, Rein (E), Randmaa, Nikolai (Ku), Randmets, Ivan (S), Raudvee, Elmar (Kh), Reio, Jaan (B), Reitalu, Juhan (M), Reinart, Vassili (E), Rätsep, Boris (G), Selli Philipp (E), Sommer, Johan (A), Simsivart, Alide (G), Talvar, Ago (Sö), Tammsaar, Eduard (N), Toomingas, Evald (V), Vahtras, Kaarel (Up), Valdmaa, Kalju (Up), Westerberg, Alfred (S), Võigemast, Aleksander (Hä).

Välismaal:

Tattar, Albert (Venezuela).

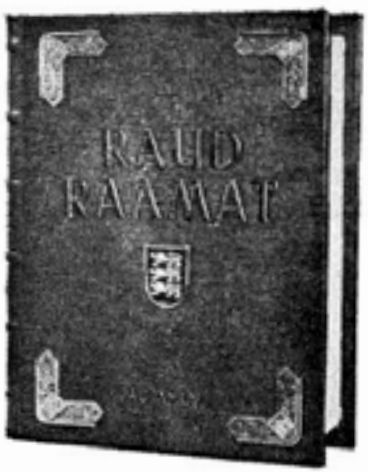

ERF-i *Raudraamatus* ärgu puudugu ühegi *vaba eestlase nimi!*

SISUKORD

		Lk.
1.	Võitlus jätkub	3
2.	ERF-i sünd ja välisvõitluse idee	4
3.	ERF-i tegevuse põhialused ja välispropaganda taktika	5
4.	Informatsiooni hankimine kodumaa olukorrast ja selle vahendamine	7
5.	Teostatud suuremad rahvusvahelised aktsioonid	8
6.	ERF ja eesti kultuuri tutvustamine	14
7.	ERF ja eestluse säilitamine, rahvuslikud üritused ja noored	16
8.	Rahvusvaheliste ürituste toetamine ja koostöö teiste organisatsioonidega	18
9.	ERF-i väljaanded sisuliselt ja arvuliselt	19
10.	ERF-i majanduslikud alused	24
11.	Välis- ja sisemaiseid tunnustusi ERF-i tegevusele	25
12.	Lõppsõna — edasivaade	32
13.	Lisad	34

Kaasmaalased, tellige ja levitage
ERF-i KOMMUNISMIVASTASEID VÄLJAANDEID
Sellega toetate ERF-i ja aitate kaasa meie välisvõitlusele kodumaa heaks

Astuge ka kõik ERF-i liikmeks!

EESTI RAHVUSFOND
Smålandsgatan 42, III
STOCKHOLM C
Tel. 21 81 18
Postgiro 25 52 52

Ühegi vaba eestlase kodus ärgu puudugu

ALEKSANDER KAELASE

„OKUPEERITUD EESTI"

Annab üksikasjaliku ülevaate tänapäevasest olukorrast meie ikestatud kodumaal

Hind. Kr. 6:—, ERF-i liikmetele Kr. 5:—

Saab osta ja tellida ERF-i büroost, Smålandsgatan 42, III, Stockholm, Sweden - Sverige, tel. 21 81 18, postgiro 25 52 52